

Laura Hiltunen
Lokakuu 2000

Stansvikin kartanopuiston

puu- ja ruohovartinen kasvillisuus ja kasvisto

Sisälllys

1. Johdanto.....	4
2. Stansvikin kartanon pihapiiri	5
2.1 Kartanon ja puiston historiasta	5
2.2 Inventoinnin toteutus	6
2.2.1 Inventoinnin ajankohta	6
2.2.2 Kartanon pihapiiri jaettiin 10 lohkoon	6
2.2.3 Lajiston selvittäminen ja dokumentointi.....	6
2.2.4 Puiden ja pensaiden kunto, ikä ja koko	7
2.2.5 Inventoinnin tulokset karttoina ja taulukoina	7
2.3 Pihapiirin kasvillisuus lohkoittain (I-X)	8
2.4 Yhteenveto pihapiirin lajistosta	24
2.4.1 Puut	24
2.4.2 Pensaat, köynnökset ja ryhmäruusut	26
2.4.3 Perennat	29
2.4.4 Eräitä huomionarvoisia ruohovartisia luonnonkasveja ja kulttuurinseuralaisia	30
2.5 Puiston hoitosuosituksia.....	32
3. Stansvikin alueen muu kasvillisuus.....	34
3.1 Alueen ominaispiirteet ja lajisto	34
3.2 Inventoinnin toteutus	34
3.3 Merkittävät kasviyhdykunnat ja kiinnostavat lajit.....	35
3.3.1 Merenrantojen kasvillisuus.....	35
3.3.2 Vesikasvit.....	36
3.3.3 Tahvonlahdenniemen kärki (harju).....	36
3.3.4 Suo	37
3.3.5 Jäkäläpohjaiset kallionlakimänniköt	38
3.3.6 Lehdot.....	38
3.4 Havaintoja alueen muista eliöryhmistä	39
3.5 Alueen käyttö ja hoito – toimenpide-ehdotuksia	39
4. Yhteenveto.....	41
5. Kirjallisuus	43
Sammandrag.....	44

LIITTEET Liitteet 1–6 myös viherosaston arkistossa.

Liite 1. Inventointialueen raja-alue. Kartta.

Liite 2. Inventointialueen osakartat. Osakartassa 5 ajotien alkupuolen puut; kaikissa kartoissa huomionarvoisten kasvillisuuskokonaisuuksien ja lajien sijaintitietoja.

Liite 3. Kartanopuiston puu- ja pensaskartta (mittakaava 1:500).

Liite 4. Kartanon pihapiirin puut: taulukko.

Liite 5. Kartanon pihapiirin pensaat: taulukko.

Liite 6. Kukkapenkki- ja pensasalustat kesällä 2000. Peitepiirroksia.

Liite 7. Arvokkaat luontokohteet alueella: 2 karttaa Ympäristökeskuksen tietokannasta.

Liite 8. Helsingin kasvit -tietokannan lajilista Stansvikin neliökilometriruudulta.

Liite 9. Inventointialueella kesällä 2000 tavatut alkuperäis- ja tulokaslajit yleisyystietoineen (pohjana Helsingin kasvit -tietokanta sekä -kirja).

Liite 10. Dialuettelo inventointikesänä 2000 otetuista valokuvista.

Julkaisija: Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosasto

Kirjoittaja: Laura Hiltunen

Toimitus: Satu Tegel, Roy Koto, Birgitta Rossing

Ulkoasu ja kannet: Tovia/Olli Turunen

Kannen kuva: Roy Koto

Valokuvat: Laura Hiltunen

Tulostus: Kopio Niini Oy, Helsinki 2001

ISBN: 951-718-639-8

ISSN: 1238-9579

Painos: 150 kpl

1. Johdanto

Kesällä 2000 selvitin Laajasalossa sijaitsevan Stansvikin kartanopuiston sekä ympäröivän Tahvonlahdenniemen kasvillisuutta Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosaston toimeksiannosta. Alue on tunnettu jo kauan arvokkaana kasvikohteena: kalkkipitoinen kallioperä saa vaateliaammatkin lajit kukoistamaan, ja elinympäristöjen mosaiikki tarjoaa monimuotoisen sarjan kasvupaikkoja lehdoista lakikalliokkoihin, harjasta soistumiin ja merenrannoista kosteisiin kuusikoihin. Oman lisänsä kasvistoon tuo alueen kulttuurihistoria – inventointialueella sijaitsee Stansvikin kartano sekä kaksi pientä mökkikylää. Ei siis ihme, että Arto Kurton ja Leena Helynrannan 1990-luvulla tekemässä Helsingin kasvien inventoinnissa Stansvikin nelökilometriruutu oli yksi runsaslajisimmista: alueelta (joka on tosin käsillä olevan raportin inventointialuetta laajempi) löytyi 431 kasvilajia. Omassa inventoinnissani tavoitteena oli luonnonkasvien osalta lähinnä kartoittaa merkittävimpien kasviyhdyksien ja arvokkaimpien lajien sijaintia alueen tulevaa hoitoa ja käyttöä silmälläpitäen.

Kartanopuiston inventointiin liittyi ainakin kolmenlaisia tavoitteita. Keskeistä oli ensinnäkin kasvillisuuden nykyisen tilan kartoitus: mitä kasvaa ja missä. Toiseksi tavoitteena oli selvittää kasviston historiaa: mitkä koriste- ja hyötykasvit

ovat kartanon pihapiirissä vanhoja ja alkuperäisiä, mitkä on sinne myöhemmin istutettu ja mistä ne on tuotu. Tässä työssä suurena apuna ovat olleet Helsingin kaupungin museon kokoelmiin talletetut vanhat valokuvat sekä Stansvikissa aiemmin liikkuneiden inventoijien raportit (Oksanen 1963, Heikkilä 1990). Erityisen antoisia ovat olleet alueella jopa vuosikymmeniä kesään viettäneiden henkilöiden kanssa käydyt keskustelut. Raportin tiedot tältä osin perustuvat pitkälti Stansvikin emäntänäkin toimineen Kirsti Granqvistin seikkaperäisiin tietoihin pihan istutusten alkuperästä. Kolmas inventoinnin näkökulmista suuntautui kohti tulevaisuutta: miten aluetta tulisi kehittää ja hoitaa jatkossa. Varsinainen suunnittelutyö ja sen toteutus jää alan ammattilaisten tehtäväksi, mutta olen kuitenkin kirjannut raportin loppuun itselleni kesän mittaan mieleen tulleita seikkoja.

Tässä yhteydessä haluaisin kiittää myös työni ohjaajina toimineita Satu Tegeliä ja Tuuli Ylikotilaa (Helsingin kaupungin rakennusvirasto) kaikesta saamastani avusta, Stansvikin alueen hoidostava vastaava puutarhuri Pepita Palosta (Helsingin kaupungin rakennusviraston viheryksikkö, Roihuvuoren hoitopiirin kartanoryhmä) sekä MMT h.c Pentti Alankoa, jonka asiantuntemukseen turvauduin hankalimpien lajien määrityksen varmistamisessa.

2. Stansvikin kartanon pihapiiri

2.1 KARTANON JA PUUSTON HISTORIASTA

Laajasalon alaville, savipitoisille maille raivattiin ensimmäiset pellot ilmeisesti jo keskiajan alkupuolella, vaikka alueella (joka tuolloin oli saari) asui pääasiassa kalastajia. 1540-luvulla Laajasalossa oli jo kuusi maatilaa, mutta 1600-luvun lopulla maanomistus keskittyi selvästi: lähes koko 1700-luvun ajan Laajasalossa oli vain kolme omistajaa, eli Holmgårdin säteri (käsittäen Degerön kartanon, Villingin ja kaksi tilaa Santahaminasta), Tullisaaren puustelli eli sotilasvirkatalo sekä Uppbyn tila (Frondelius 1999). Stansvikin kartanon itsenäinen historia alkaa vuonna 1798, jolloin se erotettiin Degerön räsisäteristä (Rantala ja Islander 1991). Kartanon synty liittyi Helsingin historiassa vaiheeseen, jolloin kaupungin ympäristöön perustettiin lukuisia kartanoita lähinnä Viaporin (Suomenlinnan) upseeriston tarpeisiin. 1700-luvun jälkipuolelta 1830-luvulle kartanon pohjoispuolella toimi kaivos, josta louhittiin magnetiitti-rautamalmia. Alueelta saatiin myös kalkkikiveä ja hopeapitoista lyijy- ja sinkkimalmia (Lehtinen 2000). Kaivosalue on nykyisin maisemoitu ja rauhoitettu, ja siellä kasvaa lukuisia harvinaisia kasvilajeja.

1800-luvulla Laajasalon elämää leimasi ”säätyläisten kesänvietto”: kartanoiden (Degerö, Tullisaari, Stansvik, Jollas) lisäksi merenrannoille ja saaren sisäosiinkin oli noussut

vuosisadan loppuun mennessä kymmeniä huviloita. Myös Stansvik oli leimallisesti kesäkartano, joka heräsi henkiin keväisin ja hiljeni talveksi omistajien palatessa kaupunkiin ja vain uskottujen palvelijoiden asuessa tilalla ympäri vuoden. Stansvikissa ei myöskään koskaan pidetty karjaa yli oman tarpeen eikä viljelty viljaa laajassa mittakaavassa. Tilan omistajat vaihtuivat tiuhaan tahtiin, ja vuosisadan mittaan kartano oli seuraavien henkilöiden ja sukujen hallussa: Viaporin kapteeni Fabian Casimir Rosvall (1802–1804), muotokuva- ja miniatyyrimaalari Emanuel Thelning (1805–1817), hallituskonseljin jäsen Frederik Edelheim ja hänen poikansa, senaatin kanslisti Paul Henrik (1817–1855) sekä lääketieteen ja kirurgian tohtori, valtioneuvos Knut Felix von Willenbrand ja hänen lapsensa (1856–1938). (Arkio-Laine).

Useimmat alueen rakennuksista ovat peräisin tältä ajalta. Kaksikerroksinen päärakennus (ar 27) valmistui vuonna 1804, ja sen suunnittelijaksi arvellaan kartanon silloista omistajaa F. C. Rosvallia. 1800-luvun alkupuolelta ovat myös Keltainen rakennus (ar 26, nykyisin vaaleanpunaiseksi maalattu lasiverantainen huvila, jota kesäasukkaat kutsuvat tuttavallisesti ”Engeliksi”), Pitkähovi (ar 1, palvelusväen asuintalo) ja Punainen rakennus (jää inventointialueen ulko-

puolelle) sekä talli ja uusklassinen venevaja laituneeseen. Willebrantien aikana rakennettiin mm. keilahuone ratoineen (kadonnut). 1900-luvun alusta on peräisin huvilatyylinen valkoinen puutalo (ar 28) pääarakennuksen luoteispuolella.

Hautamäen (1999) tekemässä, Helsingin kartanoympäristöjä käsittelevässä inventointiraportissa Stansvikin kartanopuiston historiasta kerrotaan seuraavasti: 1800-luvun alkupuolella pääarakennuksen taakse perustettiin korttelihin jaettu hyötypuutarha, jossa kasvoi omena-, luumu-, päärynä- ja kirsikkapuita sekä marjapensaita (samalla paikalla kasvaa nykyisin 16 eri ikäistä omenapuuta). Hyötytarhan vieressä, nykyisten viljelypalstojen kohdalla, sijaitsi kasvihuone. Rakennusten ympärille perustettiin laaja maisemapuisto, joka ulottui luonnonkauniille Talluddenin niemelle (Tahvonlahdenniemen kärki) ja siltaa pitkin kartanon itäpuolella olleelle saarelle (nykyisin lahden umpeenkasvamisen myötä niemeen kiinni kuroutunut Vanhankylän alue). Täällä sijaitsee edelleen Onnen Tempeli eli Tahvonlahden korkealle rantakalliolle

2.2 INVENTOINNIN TOTEUTUS

2.2.1 Inventoinnin ajankohta

Poikkeuksellisen varhainen kevät oli yllättävä inventoijan. Koska oli tärkeää havainnoida myös varhain kukkivien ja pian näkyvistä katoavien sipulikasvien esiintymistä alueella (ns. kevätaspekti), alkoivat kenttätyöt jo huhti-toukokuun vaihteessa. Tällöin oli myös otollinen hetki valokuvauksen kannalta, sillä puiston rakenne hahmottui kuvista paremmin ennen lehtien puhkeamista. Inventointi jatkui koko kasvukauden ajan ja viimeinen maastokäynti tehtiin 25.10.2000.

2.2.2. Kartanon pihapiiri jaettiin kymmeneen lohkoon

Inventointia varten jaoin pihan kymmeneen (I–X) lohkoon, joiden rajaus käy ilmi liitteenä 3 olevasta kartasta. Jaottelun perustana olivat selvästi erottuvat maisemalliset ja kasvistolliset elementit (ensisijaisesti alueella risteilevät sora-pintaist t, jotka maamerkkeinä ovat näky-

rakennettu huvimaja, joka on peräisin Edelheimien ajalta.

Willebrandtin aikana puistoa laajennettiin ja istutettiin komea tammikuja Fontainebleaun linnan puistosta tuoduista terhoista. Pääarakennuksen edustalle perustettiin symmetrinen, nurmiympyröiden muodostama käytäväsommitelma. Talluddenin kärkeen siirrettiin huvimajaksi entinen Helsinki–Pietari-merilinjan lipunmyyntikoju, jota ei valitettavasti ole enää olemassa.

Vuonna 1938 Helsingin kaupunki osti Stansvikin. Vuodesta 1945 kartano alueineen ja rakennuksineen on ollut vuokrattuna Helsingin kunnallisvirkamiehet ja toimihenkilöt ry:lle (KVL Helsinki ry.). Uudempaa rakennuskantaa edustavat kaksi mökkikylää, Vanhakylä ja Uusikylä, sekä ravintola.

Vuonna 1946 Laajasalo liitettiin Helsinkiin, ja alueen voimakas rakentaminen alkoi 1960-luvulla. Öljysataman kupeeseen jäänyt Stansvikin alue on kuitenkin säilynyt näihin päiviin asti uinuvana idyllinä nopeasti kasvaneen lähiön kyljessä.

viä ja pysyviä sekä puurivistöt ja rakennukset). Kuvioinnin tarkoituksena oli selkeyttää niin inventoijan kuin valmiiden karttojen ja taulukoiden käyttäjänkin työtä. Puut on numeroitu osaluokittain niin, että jokaisella puuyksiköllä on oma ”henkilötunnuksensa”, joka esiintyy sekä kartassa että taulukossa (liite 4). Osa-alueiden ominaispiirteistä kerrotaan tarkemmin kohdassa 2.3.

2.2.3 Lajiston selvittäminen ja dokumentointi

Työn keskeisenä tavoitteena oli puu- ja pensaslajiston selvittäminen, mahdollisuuksien mukaan lajiketason asti. Lajinmäärityksessä apuna käytetty kirjallisuus on lueteltu raportin lopussa. Arvokkaana asiantuntija-apuna hankalimpien tapauksien selvittämisessä oli MMT h.c. Pentti Alan-ko. Lajistoa dokumentoitiin valokuvaamalla ja keräämällä herbaarionäytteitä, jotka tallennetaan

Luonnontieteellisen keskusmuseon Kasvimuseoon. Ajallista näkökulmaa puiston lajistoon avasivat Helsingin kaupunginmuseon kokoelmiin kuuluvat vanhat valokuvat sekä alueella vuosia, jopa vuosikymmeniä kesiään viettäneiden ihmisten kanssa käyty keskustelut.

Maastokäyntien yhteydessä otin yli kaksisataa valokuvaa, joista kelpuutin liki 170 lopulliseen, Rakennusviraston kokoelmiin talletettavaan diakokoelmaan (liite 10). Valokuvat voi jakaa kolmeen ryhmään:

■ *Vertailukuvat*. Näille parin muodostavat 1930–1960-luvuilla otetut, Helsingin kaupunginmuseon kokoelmissa olevat kuvat.

■ *Muut yleiskuvat* kattavat myös sellaiset alueet ja kuvakulmat, joita ei museokuvissa esiinny.

■ *Lajikuvat* keskittyvät lähinnä viljelykasvilajiston dokumentointiin.

2.2.4 Puiden ja pensaiden kunto, ikä ja koko

Puiden ympärysmitta mitattiin 1,3 m korkeudelta, niiden **ikä** arvioitiin asteikolla 1-3 (nuori-vanha) ja **kunto** asteikolla 1-5 (1 = hyvä, 5 = kuollut). Myös **pensaista** merkittiin muistiin ikä ja kunto, mutta ympärysmittan sijasta kirjattiin niiden korkeus. Kuntoarvioiden tekeminen tuntui välillä hankalalta – mihin luokkaan kuuluu esimerkiksi lehtevä ja hyvinvoiva vanha tammi, jonka rungossa kuitenkin on lahovaurioita ja halkeamia? Kuuluvatko jonkinlaiset vauriot oikeastaan asiaankin, kun kyse on vanhoista puista, vai pitääkö niihin soveltaa samaa arviointitapaa kuin nuoriin taimiin? Ja entäpä erot eri lajien välillä? Aikani asiaa pohdittuani päädyin puiden osalta seuraavaan ratkaisuun – samoja periaatteita olen pyrkinyt soveltamaan myös pensaisiin.

■ *Kuntoluokkaan 1* kuuluvissa puissa ei ole havaittavissa runkovaurioita (halkeilua, kaarnan irtoamista, lahoa, repeämiä tms.). Jos kokonaisia haaroja on poistettu, leikkauskohdat ovat parantuneet hyvin – eikä arpikohtia ylipäärtään ole montaa. Latvuksessa saa olla vain kuolleita pikkuoksia, ei kokonaisia haaroja. Puun tulee olla lehtevä ja hyvin kasvava.

■ *Kuntoluokkaan 2* kuuluvissa puissa on latvuksessa runsaasti kuolleita pikkuoksia tai joku-

oksien poistoista syntyneitä arpia, joista osa ehkä huonosti parantuneita. Rungossa on havaittavissa harjanteita, paikallista tummumista, kaarnan halkeilua tai irtoilua – ei kuitenkaan suuria lahovaurioita.

■ *Kuntoluokkaan 3* kuuluvat puut vaativat syystä tai toisesta ”silmälläpitoa”. Kyse voi olla paikallisestakin vauriosta (esim. pallokentän, parkkipaikan tai tien yläpuolelle kurottuu painava ja kookas haara, jossa on selvästi lahovi- oitusta). Toisaalta kyseessä voi olla myös helposti havaittava runkovaurio (selvä laho, iso ruhjoutuma, paha repeämä) tai valtaosa puun latvuksesta on kuollut. Monista tähän luokkaan kuuluvista puista on poistettu suuria haaroja, ja arpikohtiin on syntynyt lahovikoja (semminkin, kun poistojen yhteydessä toisinaan on jätetty oksantyyvet ”tapille”). Pahasti kallistuneet puut on luettu kuntoluokkaan 2 tai 3.

■ *Kuntoluokka 4* merkitsee poistettavaa puuta – ei käytössä inventoinnissa.

■ *Kuntoluokkaan 5* kuuluvat kuolleet puut.

Arvioinnissa on keskitytty puun kuntoon, ei esim. siihen, onko puu esteettisesti kaunis. Jos puu on rankattu luokkaan 3, löytyvät ratkaisun perustelut puutaulukosta.

2.2.5 Inventoinnin tulosten esittäminen karttamuodossa ja taulukoina

Kattavan puu- ja pensaskartan laatiminen kartanopuiston alueelta kuului inventoinnin keskeisiin tavoitteisiin. Työn pohjamateriaalina oli alueelta kolme vuotta aiemmin tehty puustomittaus ja sen pohjalta laadittu kartta, jossa kuitenkin oli selviä virheitä ja puutteita. Niinpä kartta on kauttaaltaan ajantasaistettu. Huom! Monet puut on merkitty kartalle silmämääräisesti arvioiden, joten niiden paikoissa voi olla heittoa.

Puut on numeroitu karttaan kuvioittain – näin jokaisella puuyksiköllä on oma ”henkilötunnuksensa”. Esimerkiksi lohkon II puu numero 3 (II:3) on tammikujan pääarakennuksen puoleisessa osassa pallokentän laidassa kasvava järeä ikätammi. Lohkon IX puu numero 2 (IX:2) puolestaan on nuori omenapuu. Karttaan **puulajit on merkitty symbolein** (vaahterat ympyröinä, tammet kuusikulmioina, män-

nyt kolmioina jne.). **Symbolin koko** viittaa puun kokoon, sillä puut on jaoteltu kolmeen luokkaan rungon ympärysmittan mukaan ympärysmitta alle 100 cm / 100–200 cm / yli 200 cm.

Pienimpiä taimia ei ole merkitty karttaan. Joitakin nuoria puita, jotka todennäköisesti tullaan poistamaan, on saatettu piirtää kartalle näkyviin, mutta niitä ei ole numeroitu eikä mitattu. Lohkolta 1 on otettu mukaan vain aivan Stansvikintien varressa kasvavat kookkaat puut sekä muutamia tien lähellä kasvavia erityisen paksuja tai lajiltaan kiinnostavia puuyksilöitä.

Karttaan 3 on merkitty puiden lisäksi muitakin puuvartistet kasvit eli **pensaat** ja köynnökset. Lähinnä inventoinnissa keskityttiin puutarha- ja lehtopensaasiin (vadelmaa, pajuja ym. ei erikseen merkitty). Kullakin pensaalla/pensasryhmällä on kartalla lajikoodi (esim. S.v = *Syringa vulgaris*, pihasyreeni; C.a = *Caragana arborescens*, siperianhernepensas jne.).

2.3 PIHAPIIRIN KASVILLISUUS LOHKOITTAIN (I-X)

Lohko I: Stansvikintie (tammikujan alkuun asti)

Polut ja tiet

Koirasaarentieltä kartanon tammikujan alkuun johtava Stansvikintie tienreunuspuineen muodostaa kasvillisuuslohkon I.

Rakennukset ja rakennelmat

Ei rakennuksia. Lohkon viimeisen kolmanneksen matkalta tien länsipuolta rajaa vanha kivi-aita.

Puusto

Tien laidassa kasvaa epäsäännöllisin välein useita kookkaita puita sekä eri ikäisiä taimia. Pääsääntöisesti vain aivan tien varressa olevat suuret puuyksilöt on mitattu – tosin mukaan taulukoi-

Ruohovartisten kasvien kasvupaikkatietoja löytyy raportista kohdasta 2.3, jossa kuvaillaan kasvillisuuskuvioiden (I–X) ominaispiirteitä. Kukkapenkki-lajistosta on kerrottu tarkemmin kohdassa 2.4.3 ja liitteen 6 piirroksissa.

Karttaan liittyvät olennaisesti **taulukot** (liite 4), joista löytyy tarkempaa tietoa kustakin puuyksilöstä: ympärysmitta, kuntoluokka, mahdollisten vaurioiden tarkempi laatu, ikäluokka, kukinta, hedelmät ym. Niinpä esimerkiksi edellä mainitusta omenapuusta IX:2 tiedetään, että kyseessä on keväällä 2000 istutettu Snygg-lajikkeeseen yksilö, joka on hankittu Vantaalta Marjan kukatarha -nimisestä taimimyymälästä. Puu on hyväkuntoinen ja sen korkeus on 140 cm.

Myös pensaista löytyy oma taulukkonsa (liite 5). Tietyn kartalla esiintyvän pensaan tunnistamiseksi taulukkoon on merkitty sijaintitietoja tyyliin ”vaahteran numero 15 juurella” tai ”rakennuksen ar 28 eteläseinustalla”. Taulukosta löytyy lajin lisäksi pensaan korkeus, ikä ja kuntoluokka, tietoja kukinnasta ym.

hin on otettu poikkeuksellisen järeitä, hieman kauempanakin tiestä sijaitsevia puita (lähinnä kuusia) sekä joitakin nuoria tammia. Karttaan on piirretty myös puita, joita ei ole mitattu eikä siis numeroitukaan.

Lohkon vanhat tammets lienevät jäänteitä tammikujasta, joka aiemmin on ollut nykyistä pitempi ja yhtenäisempi (?). Vanhojen puiden välissä ja kauempana tienvarsilehdossa kasvaa taimia, joita voisi käyttää tienvarsi-istutusten kunnostamiseen. Lähestyttäessä kartanoa jää tien itäpuolelle vanha pelto, jolle on vuosia sitten istutettu tammia (nyt nuoria puita).

Erityisesti ajotien alkupuolella puron varresta sekä kosteasta Tahvonlahden pohjukan rantalehdosta löytyy komeakaarnaisia tervaleppiä ja kookkaanpuoleisia raitoja. Lisäksi lohkolta on mäntyjä ja rauduskoivuja – osa niistä suuria.

Kuva 1. Stansvikintien mutka 27.5.2000. Lohko I. (Dia 1)

Erikoisempaa lajistoa edustavat ajotien mutkassa kasvavat seitsemän kookasta, kartiomaista kanadantuijaa.

Pensaat

Kosteus ja maaperän kalkkipitoisuus saavat vaateliatkin lehtopensaat kukoistamaan tienvarsipuuden juurilla. Taikinamarjaa ja koiranheittä löytyy monista paikoin, lisäksi pari pientä lehtokuusamaa osuu tarkkaavaisen katsojan silmään. Tien alkupuolella ja mutkassa kanadantuijien ohella myös pensaat kielivät ihmisvaikutuksesta – ehkäpä jäänteinä vanhasta puutarhasta sieltä löytyy musta- ja punaherukkaa sekä pihlaja-angervoa. Nuoria lehtipuuden taimia lohkolta on paljon.

Ruohovartistet luonnonkasvit

Kasvupaikan rehevyys heijastuu myös kenttäkerroksen lajistoon: kuusten alla mustikka on runsas, tien varrella varvut väistyvät ja ruohot ja heinät runsastuvat. Lajistoon kuuluvat mm. sinivuokko, oravanmarja, heinä- ja kevättähtimö, käenkaali, kevätlinnunherne, valkokuokko, nuokkuhelmikkä, tesma, koiranvehnä, marianheinä, lillukka, ahomansikka, nurmitädyke, metsäpila, kissankello, kiolo, poimulehdet, keltamo, kyläkellukka, vuohenputki, kastikat, koiranheinä, ojakärsämö...

Kostea ja rehevä puronvarsi on komea suursaniaisineen (lähinnä hiirenporrasta), ja kesällä saniaisten seassa kukkivat mm. mesiangervo ja lehtopalsami.

Lohko II: Tammikuja

Polut ja tiet

Koirasaarentieltä kartanon tammikujan alkuun johtava ajotie (Stansvikintie) haarautuu kartanon pihapiirin rajalla. Tien itäisempää haaraa reunustavat molemmin puolin kookkaat tammet. Tämä tammikuja muodostaa kasvillisuuslohkon II.

Rakennukset ja rakennelmat

Ei ole.

Puusto

28 kookasta tammea, jotka perimätiedon mukaan on kasvatettu Pariisin Fontainebleaun puistosta tuoduista terhoista, muodostavat tietä molemmin puolin reunustavat puurivistöt. Suurten puiden välissä kasvaa pieniä tamentaimia, mutta vain yksi isompi nuori puu (II:24) on

samassa linjassa kuin vanhat puut. Kuvion keskivaiheilla tammien keskellä kasvaa kookas tervaleppä (puu II:23; oli vuoden 1997 puustomittauksessa merkitty virheellisesti tammeksi).

Pensaat

Tammien juurella ja laiteessa puna- ja valkoherukkaa, taikinamarjaa, terttuseljaa ja vadelmaa.

Ruohovartiset luonnonkasvit

Kenttäkerroksessa viihtyvät niin kuivahkon lehdon kuin kulttuurimiljöön lajit. Esimerkkeinä monipuolisesta lajistosta mainittakoon kevättahtimö, käenkaali, keltamo, aitovirna, nurmi-puntarpää, nokkonen, vuohen-, koiran- ja karhunputki, poimulehdet, aho- ja ukkomansikka, kyläkellukka, nurmitädyke, koiranheinä, maahumala, kielo, ojakärsämö, puna-ailakki, seittitakiainen ja piharatamo.

Kuva 2. Tammikujan alku Stansvikintien puoleisesta päästä kuvattuna 24.5.2000. (Dia 15)

Kuva 3. Päärakennuksen etupuolta tarkemmin ajoittamattomassa maalauksessa (valokuvajäljennös Stansvikin kartanon päärakennuksen yläkerrassa). Huomaa avoin nurmikkorinne (ei ruusuja) ja polut. (vrt. kaup. mus. negat. no 120 489 vuodelta 1930 – päärakennuksen etupuoli saman näköinen). (Dia 19)

Lohko III: Päärakennuksen etupuolella rantaan viettävä rinne

Polut ja tiet

Lohkoa rajaa etelässä päärakennuksen kulmalta ”Engelin” editse venevajalle johtava polku, idässä meri, lännessä tammikujalta päärakennuksen eteen johtava soratie. Lohkoa halkovat polut.

Rakennukset ja rakennelmat

Lohkolla ei ole rakennuksia pumppaamovajaa lukuunottamatta. Koilliskulmassa on tenniskenttä ja Vanhankylän parkkipaikka.

Puusto

Lohkolla kasvaa metsälehmäksiä, isolehtilehmäksiä ja puistolehmäksiä (yhteensä 10 kappaletta). Puustoon kuuluu lisäksi useita nuoria rauduskoivuja, raitoja ja vaahteroita, pari pihlajaa, tervaleppiä sekä neljä laakeripoppe-
lia. ”Engelin” puoleisessa reunassa on kookas, vanha tarhaomenapuu. Lohkolta on poistettu muutaman vuoden aikana useita puita, mm. suuri lehmus tenniskentän laidalta, vaahteroita

päärakennukselle johtavan tien varrelta sekä loppukesällä 2000 salaman halkaisema rauduskoivu (kartan puu III:12).

Pensaat

Päärakennuksen edessä on laaja, kaksiosainen pensasruusuistutus, jossa kasvaa sekaisin kurttu- ja neuvoksenruusuja. Vuonna 1930 otetussa kuvassa (Helsingin kaupunginmuseon negat. no. 120 490) ei ruusuja ole – sen sijaan rinnettä alas kulkee sorapintainen polku kohdassa, jossa nyt on istutusten välinen nurmikaistale ja valurautamalja, jossa kasvaa kesäkukkiä. Pensasruusujen ja päärakennuksen välissä, nurmialueen ylälaidassa, on kaksi pyöreää penkkiä, joissa on ’Europeana’-ruusua. Alarinteessä kasvaa viisi kookasta (3–5 m), hyväkuntoista pähkinäpensasta, jotka syksyllä 2000 tuottivat myös hedelmää. Lohkolta löytyy yksittäinen orjanruusu ja siperianhernepensas.

Perennat ja kesäkukat

Lohkolla ei ole perennaistutuksia. Kesällä 2000 rannan kivikehässä kasvoi vanhaa, tumman-

violettia 'Oxford'-salvialajiketta ja päärakennuksen edessä olevassa valurautamaljassa punaisia pelargoneja ja sinisiä riippalobelioita.

Ruohovartiset luonnonkasvit

Ruusuistutusten ympärystä ja päärakennukselle johtavan soratien reunat muodostuvat nurmikosta, joka pidetään matalana ruohonleikkurilla. Sen sijaan rinteen alaosa on leikkaamatonta, monilajista niittyä, jossa menestyvät niin päivänkakkarat, ketoneilikat, kellot kuin apilakin. Erikseen kannattaa mainita nurmilaukka (*Allium oleraceum*), muinaistulokas ja vanhan kulttuurin seuralainen, jolla on muutaman yksilön kasvusto kaakkoiskulmassa kasvavan lehmuksen juurella.

Esimerkkejä niittysäästiöllä kesällä 2000 tavuista lajeista: sian- ja ojakärsämö, nurmirölli, erilaisia poimulehtiä, nurmilaukka, nurmipuntarpää, karhun- ja koiranputki, valkovuokko, tuoksusimake, harakan-, kurjen-, vuohen- ja kissankello, pujo, jänönsara, kalvassara, nurmi- ja ketohärkki, kielo, peltokorte, koiranheinä, ketoneilikka, nurmi- ja punanata, aho- ja ukkomansikka, paimen- ja keltamatara, maahumala, särmäkuisma, niittynätkelmä, syysmaitiainen, päivänkakkara, kevät- ja nurmipiippo, timotei, korvakekeltano, ahopukinjuuri, piharatamo, niittynurmikka, pihatatar, kevät- ja niittyleinikki, aho- ja niittysuolaheinä, heinätahtimö, voikukka, puna- ja valkoapila, nurmitädyke, hiiren- ja aitovirna, metsäorvokki.

Kuva 4. Lohkojen II ja IX rajalta kohti lohkoa IV. Oikealla päärakennuksen veranta, takana lasikuistinen "Engel". Päärakennuksen edessä näkyvät pyöreät ryhmäruusuupenkit sekä niiden takana isommat kurturuusuistutukset. Etualalla vaahteran IX:50 oksat. 14.8.2000. (Dia 23)

Kuva 5. Isotuomipihlajat kukassa lohkolta IV rakennuksen tr 34 päädyssä. 30.5.2000. (Dia 72)

Lohko IV: Pihapiirin eteläreuna "Engelistä" ravintolan nurkalle

Polut ja tiet

Lohkoa rajaavat päärakennuksen eteläpuolelta luoteeseen (kohti ravintolaa) ja itään (vanhalle venevajalle) johtavat sorapintaiset tiet. Idässä lohko rajautuu rantaan (tenniskenttä II:n luona). Etelässä raja harjun tyvelle on mielivaltaisempi: mukaan on otettu muutamia isompia puita piha-alueen reunalta. Lohkoa halkovat harjulle johtavat polut, joista osa on piirretty karttaan itse.

Rakennukset ja rakennelmat

Lohkolla sijaitsee yksi asuinrakennus: lasiverantainen puuhuvila, ns. "Engel" (ar 26). Lisäksi täällä on tanssilava, WC-rakennus (tr 34) ja

jätekatos, joiden sijainti nähdäkseni ei pitänyt paikkaansa alkuperäisessä kartassa, joten kartta on piirretty tältä osin uudelleen. Rannassa on toinen kartanon tenniskentistä ja lohkon itärajalla, Tahvonlahden rannalla, vanha komea venevaja.

Puusto

Lohkon länsiosassa kasvaa kaksi rauduskoivuryhmää, joista entisen tallin lähellä oleva, soratietä reunustava kaksoisrivistö lienee istutettu 1970-luvun alussa. Eri ikäisiä koivuja kasvaa yksittäisinä puina muuallakin lohkolta. Puustoon kuuluu myös neljä eri ikäistä vuorijalavaa, vaahteroita, pari tammea (joista tenniskentän takana kasvava suuri), mäntyjä ja euroopanlehtikuusia, yksi isolehtilehmus sekä vuonna 1995 istutettu pieni koreanpihta "Engelin" edessä nur-

mikoilla. Pihdan paikalla näkyy 1960-luvun kuvissa (Hgin kaup. museon negat. no. 38668a) nuori hevoskastanja, joka on nyttemmin kadonnut. Puun taimen toi kartanolle Stansvikin ensimmäinen emäntä, ja se istutettiin ilmeisesti 1940-luvun lopussa. 1970-luvulla puuhun iski salama, mutta lopullisesti sen kohtaloksi koitui- vat 1980-luvun ankarat talvet (Kirsti Granqvist, suul. tied.).

Pensaat

Lohkon pensaslajisto on melko monipuolinen. Jätevajan seinustalla viihtyvät kookkaat isabel-lansyreenit sekä pähkinäpensaat, tr 34:n luona komeasti keväällä 2000 kukkineet isotuomi-pihlajat, rotevat, vaaleanpunaiset kurttturuusut, pihlaja-angervot ja niiden seassa pari pihasyreeniä. Harjun tyvellä risteilevien polkujen reunalla kasvaa taikinamarjaa ja vadelmaa. Tanssilavan ja tenniskentän kulmalla isolehtilehmuksen vesat muodostavat matalaa pensaikkoo. ”Engelin” ympäristössä puutarhapensaita on enemmänkin: vanha on ainakin talon takaseinustalla kasvava pihajasmike, sen sijaan alppiruusu (’Pohjolan Tytär’) lasiverannan nurkalla on selvästi nuorempi. Talon taakse vuosi pari sitten raiva- tussa puutarhassa kasvaa pajuangervo (*Spiraea* Billiardii -ryhmää?), joka näyttää kovin samanlaiselle kuin inventointialueen ulkopuolelle jää- neen punaisen huvilan pihassa Koirasaarentien varressa kasvava angervo. Talon etuseinustal- la on juhannusruusu. Osa lohkon katajista on pylväsmäisiä.

Perennat ja kesäkukat

”Engelin” seinustoilla ja takana kukoistaa laa- ja valikoima ruohovartisia koristekasveja, joi- den ikä ja alkuperä vaihtelee – suurimmaksi osaksi ne ovat kesävuokralaisten eri aikoina hankkimia. Esimerkkejä lajistosta ovat maloppi, oopiumunikko, sarvi- ja tarhaorvokki, kevät- esikko, kevätkaihonkukka, vuohenjuuri, hert- tavuorenkilpi, erilaiset tulppaanit, valkonarsis- si, keltainen päivänlilja, ruskolilja, siperian- ja idänunikot, hämykuunlilja, käenkaalit (puna- ja vihreälehtisiä), lehtoakileija, tarha-alpi, kurjen- kello, harjaneilikka, tulikellukka, rönsyansik- ka, rönsyakankaali, saksan- ja siperiankurjen- miekka, vuorikaunokki, aitoukonhattu, jalori-

tarinkannus, jalopähkämö, punapäivänkakkara, syysleimu, kanadanpiisku, kaukasianmaksaruoho, kerrottu suopayrtti, syysasteri...

Pähkinäpensaiden alla jäteväjan nurkalla kukkivat muhkeat, jalostetut helmihyasintit kauan kevätkesällä 2000 (rakennusvirasto istut- tutti edellisenä vuonna).

Ruohovartiset luonnonkasvit

Engelin ja tanssilavan välillä, harjun tyvellä, maata peittää mustikkavarvikko. Kohti ravintola- ta siirryttäessä kenttäkerros muuttuu heinä- semmäksi ja ruohoisemmaksi. Osa lohkoista on leikattua nurmikkoa. Lajistoa ovat mm. sian- kärsämö, ahomansikka, nurmi- ja rohtotädyke, aho- ja niittysuolaheinä, isomaksaruoho, ahopu- kinjuuri, heinä- ja kevättähtimö, tuoksusimake, maahumala, valkokeppi, nokkonen, koiran- ja vuohenputki, seittitakiainen, puna-ailakki, lil- lukka, keltamo, piharatamo, koiranheinä, lehto- ja niittynurmikka, metsälauha, punanata, nur- mirölli ja nurmipuntarpää.

Lohko V: Alueen lounaiskulma (ravintola ympäristöineen, ranta)

Polut ja tiet

Kartanon pihaan johtavan ajotien idänpuolei- nen haara päättyy ravintolan kulmalle. Täältä lähtevät lohkoa V halkovat, grillille, uimaran- nalle ja venevajalle johtavat polut. Ravintolan terassilta johtaa pieni polku kohti harjua ja sau- naa.

Rakennukset ja rakennelmat

Ravintola, grillikatos, pöytä ja penkit eväiden syöntiä varten, uimaranta ja punainen, puinen venevaja.

Puusto

Lohkon huomionarvoisin puusto muodostuu kookkaista männyistä, joista osa on kilpikaar- naisia. Yleisesti ottaen puut ovat hyväkuntoisia, mutta ravintolan kulmalla on pari pystyyn kuo- levaa yksilöä. Rannassa on runsaasti nuoria koi- vuja ja venevajan luona tervaleppiä. Mäntyjen juurella kasvaa monihaarisia pihlajia. Ravin- tolan eteläpuolella on pari kookkaampaa vaah-

teraa, ja talonmiehen asunnon lähellä nuoria vaahteroita ja pihlajia (joista kaikkia ei ole erik- seen mitattu ja numeroitu).

Pensaat

Ravintolan ja talonmiehen asunnon välisellä kui- valla, mäntyvaltaisella rinteellä kasvaa pieniä iha- ruusuja (*Rosa mollis*). Tämä levinneisyysdeltään eteläinen ruusu on Helsingissä harvinainen ja siis erityisen vaalimisen arvoinen. Iharuusia run- saampi kuviolla on kurttturuusu (*Rosa rugosa*), joka istutettuna reunustaa ravintolan ulkoterassia. Sen sijaan grillipaikan luona korkeanveden rajalla hiekkarannalla kasvavat kurttturuusut lienevät le- vinneet sinne lintujen ”avustuksella”. Ravintolan portaiden vieressä on kookas puistosyreeni (*Sy- ringa x henryi*). Lehtipuiden, erityisesti vaahteran ja pihlajan, taimia on paljon lohkon reunoilla, samoin jokunen pieni pähkinäpensa- alku.

Perennat ja kesäkukat

Ainoat istutetut koristekukat kasvoivat kesällä 2000 ravintolan terassin laatikoissa.

Ruohovartiset luonnonkasvit

Lohkon etelälaidan lajisto muistuttaa lohkon IV lajistoa. Oman erikoisleimansa lohkon kasvi- lajistoon lyö ravintolan edustan hiekkainen me- renranta, jossa kasvaa mm. rantavehnää (*Leymus arenarius*), järviruokoa, pietaryrttiä sekä nurmi- kohokin merenrantarotua, suomenlahdenko- hokkia (*Silene vulgaris* ssp. *littoralis*). Venevajan ja ravintolan väliin jäävää kuivaa, matalaa rin- neniittyä kannattaa pitää silmällä – se näyttää potentiaaliselta noidanlukkopaikalta (ei tosin aikaisempia havaintoja eikä merkkejä tältä ke- sältä). Talonmiehen asunnon puoleisessa päässä kasvoi tienvarren mulloksella siemenpankista itänyttä pikkuhukanputkea.

Kuva 6. Ravintolan rantaa lohkoilla V. Ravintolan terassia reunustavat kurttturuusut näkyvät matalan kivimuurin päällä takana. Etuoikealla grillikatos. Uimaranta jää kuvaajan selän taakse. Rannan puusto muodostuu lähinnä nuorista koivuista ja eri ikäisistä männyistä. 14.8.2000. (Dia 89)

Kuva 7. Lohkolla V ranta on hiekkainen. Etualalla pienikokoista järviruokoa sekä komeita rantavehnamättäitä (*Leymus arenarius*). Korkeanvedenrajalla, grillikatoksen luona, kasvaa tiuha kurtturuusupensaikko. Uimaranta jää nuorten koivujen taakse. 1.8.2000. (Dia 91)
Kuva 8. Puistosyreeni (*Syringa x henryi*) kukkii ravintolan portaiden pielessä 22.6.2000. (Dia 85)

Lohko VI: Ajotien varsi talonmiehen talolta Uudenkylän portille

Polut ja tiet

Sorapintainen ajotie (Stansvikintien jatke) rajaa lohkon itäreunan. Tienvarren lisäksi lohkolle kuuluvat talonmiehen asunnon ja Pitkähovin etupihat ao. rakennusten etuseinää myöten.

Rakennukset ja rakennelmat

Talonmiehen asunto (ar 32) ja Pitkähovi (ar 1). Ajotietä reunustava kiviaita päättyy näiden kahden rakennuksen välillä.

Puusto

Tien varrella ei kasva kovin monia puita. Niistä useimmat ovat vaahteroita (osa melko kookkaitakin), minkä lisäksi lohkolta löytyy saarni, tammi, koivu, mänty ja tuomi.

Pensaat

Tien varressa kasvaa punaherukkaa, pihasyreeniä, tuoksuvatukkaa, viitapihlaja-angervoa sekä neuvoksenruusua. Pitkähovin pihasta löytyy mustaherukoita, juhannusruusuja ja punalehtiruusu. Talonmiehen asunnon edessä oleva ruusuistutus on kiinnostava: kyseessä on piharuusu (*Rosa x malyi*). Tiheä ja lähes piikitön aidanne on kaunis kukkiessaan: vaikka kukat ovat pienet, on niiden vahvan ruusunpunainen väri upea. Valitettavasti kukinta on lyhyt, ja loppukesällä pensasta rumentaa härmäsieni.

Perennat ja kesäkukat

Pitkähovin luona kasvaa herttavuorenkilpeä, kivikkoalvejuuria ja näyttävästi kultapalloa. Kiviaidan päällä rönsyilee pieni, keltakukkainen kamtsatkanmaksaruoho (tai jokin lähilaji).

Kuva 9. Pitkähovi 30.6.2000. Ajotietä reunustavan, kauniisti sammaloituneen kiviaidan vieressä kasvaa komeita kivikkoalvejuuria, tuoksuvatukkaa ja neuvoksenruusua. Oven kohdalla pihan puolella kukkii juhannusruusu (loppukesällä paikalla kukkivat kultapallot). (Dia 95)

Lohko VII: Ajotien varsi Uudenkylän portilta tienristeykseen

Polut ja tiet

Lohko kattaa pihapiiriin johtavan ajotien itäisemmän haaran reunuksen (tienristeys – Uudenkylän portti).

Rakennukset ja rakennelmat

Ei rakennuksia. Ajotietä reunustava kiviaita rajaa lohkon länsireunan. Lähellä tien risteystä on kaivon näköinen pieni rakennelma.

Puusto

Valtaosa puista on vaahteroita, mutta lohkolta löytyy myös jokunen nuori tammi ja pihlaja, mäntyjä, rauduskoivu sekä kuusia.

Pensaat

Luonnonvaraisia lehtopensaita (taikinamarja, lehtokuusama) sekä lehtipuiden taimia.

Perennat ja kesäkukat

Ei ole.

Ruohovartistet luonnonkasvit

Lajistoon kuuluvat mm. kielo, aho- ja ukkomansikka, nuokkuhelnikkä, lillukka, oravanmarja, nurmirölli, mustikka, kevätpiippo, kastikoita, nurmitädyke, aitovirna, lehtonurmikka, hiirenporras, kivikkoalvejuuri, käenkaali, tesma, kevätlinnunherne, vuohenputki, harakankello, särmäkuisma, ahopukinjuuri ja keltamatara – siis kulttuurivaikutteista lehtolajistoa.

Lohko VIII: Pallokenttä ja viljelypalstat laitteineen

Polut ja tiet

Kuvio jää kartanolle johtavien ajoteiden väliin. Etelässä se rajoittuu lohkoja VIII ja IX rajaavaan soratiehen. Viljelypalstojen halki kulkee pieniä polkuja.

Rakennukset ja rakennelmat

Ei rakennuksia. Pallokenttä ja Uudenkylän portin vieressä viljelypalstojen luona oleva pysäköintialue kuuluvat lohkolle.

Puusto

Lohkolla on 51 mitattua puuta, ja näiden lisäksi pieniä puuntaimia, lähinnä vaahteroita. Järeimmät puut ovat kuusi tammea (kiinnostavan näköinen suuri kääpä yhdessä puussa, laji kannattaisi selvittää!) parkkipaikan ja viljelypalstojen rajalla. Tammien vieressä kasvaa myös vuorijalava. Lohkolta löytyy rauduskoivuja, raitoja, haapoja, vaahteroita, kuusi ja pari pientä mäntyä. Puusto on pääosin nuorta ja keskittynyt ajoteiden haarukkaan ja viljelypalstojen laiteille – valtaosa lohkoista on avointa nurmea tai kasvimaata.

Pensaat

Pensaskerros koostuu lähinnä lehtipuiden taimista. Viljelypalstoilla kasvaa marjapensaita.

Viljelypalstat

Kasvimaata osoittautui kasvi-inventoijan ”lottovoitoksi”: pieneltä alueelta löytyi lukuisia vanhan kulttuurin seuralaislajeja, joista monet ovat Helsingissä viime vuosikymmeninä voimakkaasti harvinaistuneita. Tähän ryhmään kuuluvat rautanokkonen (*Urtica urens*), pihakurjenpolvi (*Geranium pusillum*), yöailakki (*Silene noctiflora*), persian- ja peltotädyke (*Veronica persica*, *V. agrestis*), pikkuhukanputki (*Aethusa cynapium* ssp. *segetalis*), peltokierto (*Convolvulus arvensis*), hanhentatar (*Persicaria maculosa*) sekä jalominttu (*Mentha x gentilis*). Monet niistä ovat elinkierroltaan yksivuotisia, ja itävät vuosittain maaperän siemenpankista. Nämä lajit hyötyvät viljelypalstojen säännöllisestä kääntämisestä ja ”sopivan suurpiirteisestä” kitkemisestä, joten palstojen säilyttäminen nykyisessä käytössä on paras tae lajien menestymisestä jatkossakin.

Myös viljelykasvivalikoima on palstoilla todella monipuolinen: yrttejä, marjoja, juureksia, lehtivihanneksia ja kesäkukkaa kasvaa kymmeniä lajeja ja lajikkeita. Loppukesästä loistavat kukat houkuttelivat valtavia määriä päiväperhosia. Perennavalikoima oli myös monipuolinen. Lohkolla on vuosikymmeniä ollut ainakin jonkinlaista puutarhaviljelyä, mm. 1940-luvulla kasvihuone ja sen ympärillä kukkatarha (Heikkilä 1990). Niinpä nykyisten lajien joukossa saattaa olla pihapiirissä kauankin kasvaneita

kantoja (esim. tien reunan pajuasterit, piiskut, päivänliljat, siperiankurjenmiekat ja akileijiat). Valtaosa perennoista lienee kuitenkin palstojen

nykyisten haltijoiden istuttamia. Tässä joukossa on varsin hauskoja lajeja, mm. kartanopioni (*Paeonia x hybrida*).

Kuva 10. Valkoinen puutalo ar 28 viljelypalstoilta päin kuvattuna.1.8.2000. (Dia 115)

Lohko IX: Päärakennus ja valkoinen huvila ympäristöineen

Polut ja tiet

Lohkoa rajaavat kaikilta puolilta sorapintaiset tiet. Sen jakaa neljään osaan kaksi ahkerassa käytössä vakiintunutta polkua, joista toinen kulkee ”omenatarhan” poikki päärakennuksen takana etelä-pohjoissuuntaisena, toinen vaahterakehän pohjoisreunaa noudatellen itä-länsisuuntaisena. Polkujen olemassaolon voi aavistaa jo vuonna 1968 otetusta kuvasta (Hgin kaup. mus. negat. no 38 665).

Rakennukset

Lohko käsittää kartanopuiston keskeisimmän osan. Siihen kuuluvat kartanon päärakennus (ar 27), valkoinen puutalo (ar 28) sekä punainen matala kellari (kr 33).

Puusto

Lohkolla kasvaa 81 puuta, joista valtaosa keskikään ehtineitä. Siellä täällä kasvaa lehtipuiden, lähinnä vaahteroiden, nuoria taimia. Päärakennuksen takana vielä vuonna 1930 sijainnut hyöttypuutarha (ks. Hgin kaup. mus. negat. no 8 390) on kadonnut, mutta sen tilalla on ns. omenatarha eli nurmikkoalue, jolla kasvaa riveissä 16 eri-ikäistä omenapuuta. Viimeksi hedelmäpuuta on istutettu keväällä 2000 rakennusviraston toimesta. Taimet olivat peräisin Marjan Kukatarha -nimisestä taimimyymälästä Vantaan Petikosta, ja ne edustavat vanhoja tarhaomenalajikkeita ”Snygg”, ”Grenman” ja ”Pohjolan Ruusu”. Vanhimmat puista ovat muutaman kymmenen vuoden ikäisiä tarhaomenapuita, joiden lajikkeesta ei ole tarkempaa tietoa. Niissä on havaittavissa jonkin verran kuolleita haaroja sekä vaihtelevan asteisia lahovaurioita. Ainakin

Kuva 11. Omenatarhaa 6.5.2000. Oikealla päärakennus (ar 27), takana valkoinen puutalo ar 28. Nurmialuetta reunustavat vaahterat. Isot, vielä lehdettömät pensaat päärakennuksen edessä ovat siperianhernepensaita. (Dia 52)

kahdessa kasvaa arinakääpää, joka kuitenkin on lahottajana varsin hidas, sekä mm. pörhösuomuhelokkaa. Puiden uusiminen tulee ajankoh- taiseksi lähivuosina. Vastaistutettujen taimien ja vanhojen tarhaomenapuiden lisäksi alueella kasvaa joitakin nuoria marjaomenapuita (*Malus baccata*; puut 1, 6, 13, 14, 16) sekä yksi valkokukkainen, punahedelmäinen koristeomena (IX: 12), jonka hedelmät ovat paljon marjaomenoita suuremmat.

Omenatarhaa reunustava vaahterakehä on lohkon leimallisimpia elementtejä. Siihen kuuluu 27 vaahteraa. Pohjoisosastaan kehä on kaksinkertainen. Puiden runkojen ympärystämitta vaihtelee 100 cm:n molemmin puolin, mutta joukkoon mahtuu myös varsin järeitä (erityisesti puu nro 34, jonka ympäryys on 246 cm) ja selvästi ohuempia (puu nro 35: ympäryys 55 cm) yksilöitä. Vaahterat eivät kasva suorissa riveissä, mikä saattaa viitata siihen, että kyseessä ei ole tarkoituksella istutettu kehä. Mahdollisesti aluetta on aiemmin ympäröinyt siperianhernepensasaidanne (jonka jäänteinä yksittäisiä pen-

saita edelleen löytyy vaahteroiden juurelta), ja vaahterat kasvoivat pensaiden ”suojissa” itäneistä siemenistä. Toinen mahdollinen selitys on se, että puiden siemenet itivät leikatun nurmikkoalueen reunalle jääneellä hoitamattomalla kais- talla, ja isoiksi venähtäneet taimet jätettiin reu- nustamaan nurmikkoa. Tällä hetkellä vaahterat kasvavat varsin tiheässä, ja varjostavat toisiaan sekä lähellä kasvavia muita puita ja pensaita. Monissa on myös runkovaurioita ja lahovioi- tusta, joten puiden kuntoa tulee seurata.

Lohkon puustoon kuuluvat lisäksi kookas isolehtilehmus (*Tilia platyphyllos*; puu nro 36), kaksi kellarin seinustalla aivan vierekkäin kas- vavaa rauduskoivua (puut 38 ja 39) sekä valkoisen talon (ar 28) pihapiirissä 7 eri-ikäistä saar- nea (useimmat syreeni-aidanteen sisällä itäneitä nuoria puita). Lohkolla on myös pari tammen tainta (puu 66 sekä numeroimaton pikkutaimi kuvio itäreunalla). Lohkon ainoa havupuu on päärakennuksen takana olevan kukkapenkin keskelle istutettu pieni kartiovalkokuusi (*Picea glauca* 'Conica').

Pensaat ja köynnökset

Siperianhernepensaita (*Caragana arborescens*) lienee kasvanut kartanon pihapiirissä jo kauan. Vuonna 1930 otetussa kuvassa (Hgin kaup. mus. negat. no 8 390) päärakennuksen ja hyötöpuu- tarhan välissä erottuu säleaita-pensasaitayhdis- telmä. Pensaiden lajia on kuvasta vaikea päätellä, mutta nykyisin samalla paikalla kasvaa kookkai- ta siperianhernepensaita mahdollisesti jäänteinä tästä aidanteesta. Vuonna 1968 otetussa kuvas- sa (negat. no 38 665) pensaat erottuvat hyvin nykyisillä kasvupaikoillaan. Ne lienee leikattu jossain vaiheessa alas, sillä nykyisin pensaat ovat tuuheampia ja matalampia kuin 1960-luvun ku- vassa. Yksittäisiä siperianhernepensaita kasvaa vaahterakehän puiden juurilla ja nurmikkoa hal- kovan itä-länsisuuntaisen polun varrella. Val- koisen puutalon (ar 28) pihapiirissä on pari yh- tenäisempää hernepensasistutusta. Pensaat ovat vaihtelevan kokoisia ja ikäisiä, kookkaimmat neli-viisimetrisiä.

Myös pihasyreenit kuuluvat vanhastaan kar- tanon pensasiin. Puutalon ar 28 takana on kor- kea ja leveä syreeniaita, joka kesäkuun alussa kukki valkoisin, yksinkertaisin kukin. Saman rakennuksen päädyssä olevat kolme pienempää pensasta ovat tummahkon violettikukkaisia. Nämä kaksi istutusta rajaavat talon pihapiiriä idässä ja etelässä. Talon etupuolella kookas yksit- täinen vaaleamman lilakukkainen syreenipensas (vaahteran 58 lähellä).

Jasmikkeet kuuluvat vanhojen puutarhojen ja puistojen lajeihin siinä missä siperianherne- pensas ja syreenitkin. Kellarin nurkalla kasvaa pihajasmike (*Philadelphus coronarius*), joka kuk- ki kauniisti keskikesällä 2000 yksinkertaisin, valkoisin tähtikukin.

Päärakennuksen etelä- ja itäseinustalla kas- vava säleikkövilliini (*Parthenocissus inserta*) näkyy vuosina 1930 ja 1968 otetuissa kuvis- sa (Hgin kaup. mus. negat. no 120 489 ja 8 3888 vastaavasti). Nykyisin köynnös on sel-

Kuva 12. Valkoisen puutalon etupihan reunalla alppiruusut kukkivat vahvan lilanpunaisin kukin 15.6.2000. Pensaat lienevät kesäasukkaiden istuttamia. Takana näkyy punainen, matala kellari (tr 33) ja kauempana hämöttää entisen tallin (tr 25, kuviolla X) pääty. (Dia 64)

västi pienempi kuin kuvissa, sillä se jouduttiin ottamaan alas päärakennuksen remontin aikana 1990-luvun alussa. Valkoisen puutalon kuistin säleikössä kiipeilee humala (*Humulus lupulus*).

Valkoinen, puolikerrannainen juhannusruusu (*Rosa pimpinellifolia* 'Plena') kasvaa puutalon (ar 28) portaiden pielessä sekä pihan laiteilla vaahteroiden 62–65 juurella. Samasta paikasta, omenatarhaa itä-länsi-suunnassa halkovan polun varresta, löytyy muutamia kukkimattomia versoja ruusua, jonka Pentti Alanko tunnisti vanhaksi venäläiseksi kurttu-ruusulajikkeeksi 'Pohjolan Kuningatar'. Valkoisen puutalon kuistin kulmalla on pieni neidonruusu (*Rosa Alba* -ryhmä, mahdollisesti lajike 'Maiden's Blush'), jonka joku kesävuokralaisista lienee istuttanut. Samalla ta-

voin ovat pihaan päätyneet kaksi voimakkaan lilakukkaista alppiruusua. Punalehtiruusu kasvaa kuviota idässä rajaavan soratien reunassa.

Tuoksuvatukka viihtyy valkoisen puutalon eteläpäädyssä ja punaherukka päärakennuksen takaseinustalla. Aivan lohkon länsireunalla on muutamia nuoria mustaherukkapensaita. Taikinarja, terttuselja ja vadelma kasvavat lohkolla lintujen kylväminä.

Perennat ja kesäkukat

Kuviolta löytyy neljä kukkapenkkiä – kolme päärakennuksen, yksi valkoisen puutalon luota. Näiden lajistoa on käsitelty tarkemmin liitteenä 6 olevissa piirroksissa sekä kohdassa 2.4.3. Pihan länsilaidalla kasvaa lisäksi idänunikkoa (*Papaver orientale*) ja lupiineja (*Lupinus polyphyllus*).

Kuva 13. Kartanon pihapiiriä 24.5.2000. Lohkoa X rajaavat kuvassa näkyvät ajotiet. Vasemmalla kellari kr 33 (lohkolla IX), oikealla takana häämöttää ex-tallin (tr 25) kulma. Etualalla olevalla muurilla kukkivat herttavuorenkilvet.

Kuva 14. Lohkojen V ja X rajalla 17.5.2000. Oikealla ex-tallin seinä. Kuva on otettu vastakkaiseen suuntaan kuin kuva 13. Huomaa kilpikaarnainen mänty. (Dia 81)

Ruohovartiset luonnonkasvit

Valtaosaa lohkosta kattaa leikattu nurmikko, jota keväällä kirjavoivat pikkukäenrieska (*Gagea minima*). Erityisesti pihapiirin länsireunalla löytyy kuitenkin niittymäisempiä alueita. Kellarin seinustalla on kaunis pieni kalliokielokasvusto. Vaahteran IX:42 juurella kasvaa nurmilaukkaa (*Allium oleraceum*). Viljelypalstojen sivuitse kulkevan tien varressa on matalan kivimuurin vieressä muutamia kivikkoalvejuuria.

Lohko X: Entinen talli ympäristöineen

Polut ja tiet

Lohkoa rajaavat joka puolelta sorapintaiset ajotiet.

Rakennukset ja rakennelmat

Entinen talli (tr 25; punainen puurakennus, jonka päädyssä vellikello), kivimuri ja lipputanko.

Puusto

Lohkon 17 puusta valtaosa on vaahteroita. Lisäksi täällä kasvaa kolme järeää, kilpikaarnaista mäntyä ja kaksi isolehtilehmusta.

Pensaat

Pensaista näkyimpiä ovat pihasyreenit, jotka ovat vanhoja ja kookkaita. Muita pensaita ovat viitapihlaja-angervot, orjanruusu ja siperianhernepensaat.

Perennat ja kesäkukat

Ajotien varressa, kivimuurin luona, kasvaa herttavuorenkilpeä, torvinarsisseja ja kivikkoalvejuuria.

Ruohovartiset luonnonkasvit

Kasvupaikkana lohko on melko kuiva. Lajistossa on sekä kulttuurinseuralaisia (piharatamo, pihatähtimö, keltamo, maahumala...) että ketojen ja kuivien avoimien paikkojen lajeja (punasolmukki, nurmitädyke, hopeahanhikki, siänkärämö, isomaksaruoho, ahopukkinjuuri...).

2.4 YHTEENVETO PIHAPIIRIN LAJISTOSTA

2.4.1 Puut

Stansvikin pihapiirin puusto koostuu pääasiassa meillä luonnonvaraisina tavattavista lajeista – männyistä, kuusista, haavoista, raidoista, pihlajista, rauduskoivuista ja tervalepistä, sekä sellaisista jaloista lehtipuista kuin metsälehmuksesta, tammista, saarnista ja vuorijalavista. Monet niistä ovat kasvaneet juurensijoilleen omia aikojaan, mutta monet on myös tarkoituksella istutettu puistoon. Osa puista on huomattavan vanhoja ja kookkaita.

Puiston arvokkaimpia elementtejä on pitkä **tammikuja**, joka reunustaa Stansvikintietä päärakennuksen edustalle johtavaa ajotietä. Kujanne on pohjoisosastaan (lohko I) aukkoisen, ja tammien (*Quercus robur*) seassa kasvaa muitakin puulajeja. Pitkältä matkalta kujanne on myös ”yksinkertainen”, sillä ajotien länsipuolta rajaa puiden sijasta vanha, matala ja kauniisti sammaloitunut kiviväli. Lähempänä päärakennusta ajotie haarautuu kahtia, ja täällä itäisempää haraa (lohko II) molemmin puolin reunustava tammikujanne on todella komea: 28 järerunkoista ja laajalatvuksista ikäpuuta muodostaa vihreän holvin tien ympärille. Perimätiedon mukaan kujanteen puut on kasvatettu terhoista, jotka tuotiin 1860-luvulla Pariisista, Fontainebleaun linnan puistosta (Heikkilä 1990). Eteläisen alkuperän huomioon ottaen tammet ovat menestyneet mainiosti, ja ne tuottavat runsaasti itämiskykyisiä terhoja – puiston alueelta löytyykin eri ikäisiä tamentaimia, joita voisi käyttää kujanteen uudistamisessa.

Toinen leimallinen lehtipuu puistossa on **vaahtera** (*Acer platanoides*). Päärakennuksen takana, ns. omenatarhan ympärillä, kasvaa vaahteroiden muodostama kehä (lohko IX), ja pieniä vaahteraryhmiä ja yksittäisiä puita löytyy sieltä täältä pihapiiristä. Lähes kaikki puut ovat nuoria tai keski-ikäisiä, ja vaahteran taimia on paljon – niin paljon, että niitä kannattaisi paikoin poistaa.

Saarni (*Fraxinus excelsior*) kasvaa talonmiehen asunnon portilla (lohko VI), ja lisää puita löytyy valkoisen puutalon (ar 28) ympäriltä lohkon VIII pohjois- ja koillislaidalta. Viimeksi mainitulla alueella puut kasvavat melkoisen tiuhassa – kyse on lähinnä siementaimista, jotka ovat jääneet poistamatta, sillä ne ovat itäneet korkean syreeniaidan suojissa.

Karhelehtistä **vuorijalavaa** (*Ulmus glabra*) löytyy muutamia yksilöitä lohkoilta IV ja VIII. Vanhimmalla puusta (IV:17) on ympärysmittaa yli kaksi metriä – valitettavasti ikä vain painaa, ja puu on kallistunut ja osin laho.

Päärakennuksen etupuolella, merenrantaan loivasti viettävällä alueella (lohko III) sekä tenniskentän takana niemellä kasvaa yksittäisiä kookkaita **metsälehmäksiä** (*Tilia cordata*), jotka talvellakin tuntee roikkuvista alaoksistaan. Metsälehmuksen lehdet ovat pienehköt, päältä tummanvihreät ja alta sinertävänsävyiset, lehtihangoista ruskeakarvaiset.

Valtaosa pihan lehmuksista on kuitenkin **isolehtilehmäksiä** (*Tilia platyphyllos*), jotka tunnistaa leimallisesti ”lerppuvareunaisista”, suurista ja pehmeistä lehdistä. Monet päärakennuksen etupuolella kasvavista isolehtilehmuksista ovat monirunkoisia, kun taas päärakennuksen takana, omenatarhan laiteella ja ajotien varressa kasvavat kaksi puuta ovat vanhoja ja yksirunkoisia. Pihan lajistoon kuuluu myös pari pahkuraista **puistolehmusta** (*T. x vulgaris*).

Päärakennuksen etupuolella kasvaa lehmusten lisäksi **laakeripoppeleita** (*Populus laurifolia*). Valtaosa poppeleista on nuoria juurivesoja – suurin yksilö kasvaa Vanhankylän parkkipaikan laidalla tenniskenttä I:n kulmalla. Puu on huomionarvoinen, sillä se kuuluu vanhojen puistojen ja kartanoiden lajistoon, eikä ole

Kuva 15. Metsälehmuksen (vasemmalla) ja isolehtilehmuksen (oikealla) oksat. (Diat 35 ja 36)

enää nykyisin yleisesti myynnissä (Alanko 1999).

Tervalepät (*Alnus glutinosa*) kuuluvat merenrantojen, puronvarsien ja märkien korprien lajistoon. Komeimmat inventointialueen lepistä kasvavat ajotien varrella lohkoilla I, II ja III, ja nämä puut ovat kookkaita, korkeita ja paksukaarnaaisia. Ajotien laidoilta löytyy myös eri ikäisiä **raitoja** (*Salix caprea*). **Pihlajia** (*Sorbus aucuparia*) kasvaa koko inventointialueella – maiseimallisesti merkittävimpiä ne ovat talonmiehen asunnon ja ravintolan väliin jäävällä kuivalla rinteellä (lohko V) sekä lohko III (puu 36).

Puiston lounaista ja eteläistä osaa – rantaa ravintolan ympäristössä, nuorisovajan ja tanssilavan vierustoja, talonmiehen asunnon ympäristöä – luonnehtivat kookkaat, kilpikaarnaaiset **männnyt** (*Pinus sylvestris*). Lisää näitä järeitä puita löytyy mereen työntyvältä kapeahkolta harjuniemeltä (Tahvonlahdenniemen uloin kärki) heti pihapiirin eteläpuolelta. Puiden korkeaa ikää osoittaa myös se, että erällä niistä kasvaa männynkäöpää (*Phellinus pini*). Ajotien mutkasta, lohkolta I, löytyi yhden männyn juurelta myös karhunkäöpää (*Phaeolus schweinitzii*), joka on harvinaisehko vanhojen havupuiden juuriloinen.

- 🍷 Ravintolan kulmalla kasvaa tiheä **rauduskoivurivistö** (*Betula pendula*), joka lienee istutettu 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Yksittäisiä, enimmäkseen nuoria koivuja kasvaa siellä täällä.
- 🍷 Tanssilavan ja ”Engelin” ympäristössä sekä tähän lohkoon (IV) rajautuvalla niemellä kasvaa eri ikäisiä **euroopanlehtikuusia** (*Larix decidua*). Päärakennuksen takana, keskellä kukkapenkkiä, on pieni **karti Valkokuusi** (*Picea glauca* ’Conica’) ja ”Engelin” (ar 26) kulmalla nuori **koreanpihta** (*Abies koreana*). Kartanopuistoon johtavan ajotien alkupäässä, kohdassa jossa tie tekee jyrkän mutkan, kasvaa seitsemän kookasta, kartiomaista **kanadantuijaa** (*Thuja occidentalis*).
- 🍷 Päärakennuksen etupuolella olevan nurmikon laidassa, ”Engelin” edessä (lohko III), kasvaa iäkäs ja huomattavan kookas

2.4.2. Pensaat, köynnökset ja ryhmäruusut

- 🍷 Toukokuun lopussa puistossa liikkujaa ilahduttavat kookkaat pensaat, jotka ovat kauttaaltaan sirojen, valkoisten kukkien peitossa. Kyseessä on **isotuomipihlaja** (*Amelanchier spicata*). Stansvikissa pensaat kasvavat punaisen tr 34 -rakennuksen (WC:t ym.) päädyssä ja seinustoilla. Ne tuottavat myös runsaasti marjoja, ja tuomipihlajan siementaimia löytyykin sieltä täältä pihapiirin laiteilta.
- 🍷 **Siperianhernepensas** (*Caragana arborescens*) kuuluu vanhoihin puutarhakasveihimme: Suomeen se tuotiin Pietarista jo vuonna 1744 (Alanko ja Kahila 1994). Stansvikissa laji on kasvanut ilmeisen kauan: esim. päärakennuksen takana olevat yksittäiset pensaat ovat jäänteitä jo 1930-luvun valokuvissa näkyvästä aidanteesta.
- 🍷 **Pähkinäpensaista** (*Corylus avellana*; kuva 16 seur. sivu) komeimmat kasvat lohkoilla III ja IV. Monet pensaista ovat suuria

tarhaomenapuu. Sen hedelmät kuuluvat olevan happamia, mutta kukkiessaan keväällä 2000 puu oli todellinen katseenvangitsija. Päärakennuksen takana sijaitsi vielä 1930-luvulla hyötykasvitarha, jossa kasvoi omena-, kirsikka- ja päärynäpuita. Nykyisin siellä (lohko IX) on 16 eri ikäistä omenapuuta. Vanhimmat ja nuorimmat niistä ovat **tarhaomenapuita** (*Malus domestica*). Lähivuosien aikana osa puista joudutaan uusimaan, ja tällöin kannattaa jatkaa nyt omaksuttua linjaa, eli valita uudet puut vanhojen, kartanoympäristöön sopivien lajikkeiden joukosta tai mahdollisesti istuttaa muitakin hedelmäpuita. Omenatarhassa kasvaa myös muutama nuorehko **marjaomenapuu** (*Malus baccata*) sekä ainakin yksi valkokukkainen ja punahedelmäinen **koristeomena** (IX:12), jonka hedelmät ovat paljon marjaomenoita suuremmat (muistuttaa lähinnä lajiketta ’Dolgo’).

ja tekevät hyvin hedelmää. Siementaimia löytyy myös lohkolta V.

- 🍷 **Kataja** (*Juniperus communis*) kuuluu kuivan ja aurinkoisen pihamaan alkuperäisiin lajeihin. ”Engelin” kulmilla kasvavista katajista osa on pylväsmäisiä.
- 🍷 **Pihajasmike** (*Philadelphus coronarius*) kasvaa lohkon IX reunalla kellarin seinustalla sekä ”Engelin” takana, ja kukkii juhanuksen aikaan tuoksuvin, yksinkertaisin tähtikukin.
- 🍷 **Alppiruusuja** (*Rhododendron*) kasvaa pihassa kahdessa paikassa: lohkoilla IX ja IV. Molemmissa tapauksissa kyseessä ovat nuoret, kesävuokralaisten istuttamat pensaat. ”Engelin” pihan laiteilla kasvava rhodo lienee kotimaista, liki valkoista nukkaalppiruusulajiketta ’Pohjolan Tytär’. Valkoisen puutalon (ar 28) pihan takareunalla kasvavat kaksi alppiruusua ovat puolestaan

voimakkaan vaaleanpunaisia (ehkä lajike ’Haaga?’).

- 🍷 Pihapiiristä löytyy lukuisia luonnonvaraisia, viljeltyjä ja villiintyneitä herukoita – **puna- ja valkoherukoita** (*Ribes rubrum* coll.), **mustaherukoita** (*R. nigrum*), **tai-kinamarjoja** (*R. alpinum*) ja **karviaisia** (*R. uva-crispa*). Osa kasvaa viljelypalstoilla, monet ovat levinneet ajotien varrella kasvavien puiden juurille, ympäröivään lehtoon ja pihan laiteille. Ajotien varsilla viihtyvät myös luontaiset lehtopensaat **koiranheisi** (*Viburnum opulus*) ja **lehtokuusama** (*Lonicera xylosteum*).
- 🍷 Stansvikin pensaista ruusut muodostavat monimuotoisimman ryhmän: lajeja ja lajikkeita on kymmenkunta. **Iharuusuja** (*Rosa mollis*) löytyy muutamia yksilöitä lohkolta V. Tämä meillä tammivyöhykkeessä luonnonvaraisena kasvava pienikokoinen ruusupensas viihtyy kuivilla, aurinkoisilla ja ravinteisilla rinteillä. Se on varsin viehättävä kasvi: pehmeäkarvaiset, harmaanvihreät ja pyöreäkärkiset lehdykät sekä nystykasvaiset kiulukat ovat koristeellisia. Kukat ovat pienehköt, mutta harmattavaa lehdistöä vasten tyylikkää. Helsingissä iharuusu on harvinaisen, joten kasvia tulee Stansvikissa vaalia.
- 🍷 **Orjanruusu** (*Rosa dumalis*), jolla on suurrehkot, vaaleanpunaiset kukat, puhtaanvihreä lehdistö ja piikkiset versot, kuuluu etelärannikon luonnonvaraiseen kasvilajiin. Ruusua kasvaa harvakseltaan pihan laiteilla, erityisesti harjun tyvellä kartanon eteläpuolella.
- 🍷 **Punalehtiruusu** (*Rosa glauca*) on kotoisin Keski-Euroopan vuoristoista. Sitä on meillä käytetty koristekasvina 1800-luvun lopulta lähtien kestävyytensä ja erikoisen lehdistönsä (leimallinen, punertavan sinivihreä väri) vuoksi (Alanko ym. 1995). Stansvikissa ruusua kasvaa mm. valkoisen puutalon takana tien varressa (lohko VIII), mutta pihapiiristä se on levinnyt myös harjun hiekkaisille merenrannoille kurtturuusun tapaan.

Kuva 16. Pähkinäpensas (*Corylus avellana*) hedelmöi kartanon pihapiirissä elokuussa 2000. (Dia 37)

- 🍷 **Piharuusu** (*Rosa x malyi*) on metsä- ja vuoriruusun risteymä, joka lienee syntynyt lajien yhteisellä kasvualueella Keski-Euroopassa tai / ja siellä, missä näitä lajeja on viljelty rinnan (Alanko ym. 1995). Suomessa lajia löytyy eri puolilta maata vanhoista pihastoista ja puistoista. Stansvikissa ruusu kasvaa talonmiehen asunnon luona pihan ja ajotien välissä tiheänä, leveänä aidanteena. Ruusun alkuperä on epäselvä, sillä kasvusto ei näytä erityisen vanhalta. Kukkiessaan piharuusu on kaunis: kukat ovat yksinkertaiset ja pienet, mutta niitä on paljon ja niiden väri intensiivisen ruusunpunainen. Valitettavasti kukinta-aika on lyhyt, terälehtien karisevat helposti ja loppukesästä pensaita vaivaa härmä.

🍷 Pimpinellaruusu (*Rosa pimpinellifolia*) muodostavat Suomessa laajan ja monimuotoisen ryhmän. Nykyisin **juhannusruusu**-nimi on varattu nimenomaan sille perinteiselle, kaikkialla Suomessa vuosikymmeniä viljellylle ruusulle, joka puolikerrannaisin, puhtaanvalkoisin ja tuoksuvin kukin juhlistaa sydänsuvea. Stansvikin ruusut ovat juuri tätä aitoa juhannusruusua (*R. p.* 'Plena'): se kasvaa Pitkähovin pihassa, valkoisen puutalon (ar 28) portaiden pielessä, vaahteroiden alla lohkon IX länsireunalla ja ”Engelin” seinustalla.

🍷 **Kurtturuusu** (*Rosa rugosa*) on Stansvikin ruusuista runsain. Se muodostaa laajoja kasvustoja päärakennuksen etupuolella, ravintolan terassin reunalla ja tr 34 -rakennuksen (WC:t ym.) päädyssä, mutta on levinnyt tehokkaasti myös harjun hiekkaisille merenrannoille (itse asiassa niin tehokkaasti, että pensaita tulisi sieltä poistaa!). Istutettujen pensaiden kukat ovat yksinkertaisia, suuria ja väriltään vaaleanpunaisia. Siementaimissa on myös tummemman ruusunpunaisia ja valkoisia muotoja.

🍷 Lohkon IX länsireunalla, juhannusruusujen luona, kasvoi kesällä 2000 muutamia kukkimattomia versoja, jotka Pentti Alanko tunnisti **’Pohjolan Kuningattareksi’**. Tämä vanha ruusulajike on taiganruusun (*Rosa davurica*) ja kurtturuusun (*R. rugosa*) risteymä (Alanko ym. 1995). Ruusu tulisi ottaa paremmin esille, sillä se kuuluu todella vanhoihin pensasruusuihimme, eikä ole kovin yleinen. Toinen ”perinneruusu” pihapiirissä on valkoisen puuhvilan nurkalla kasvava **neidonruusu** (*Rosa alba*), joka muistuttaa ’Maiden’s Blush’-lajiketta. Kyseinen ruusuyksilö on pieni ja lienee jonkun vuokralaisen viime vuosina istuttama?

🍷 **Neuvoksenruusu** (*Rosa x spaethiana*) on käytetty yleisesti muiden ruusujen perusrunkona. Jaloversojen kuoltua esim. kovana pakkastalvena on perusrunko usein jäänyt henkiin, ja juuristosta on versonut

neuvoksenruusu. Sen lehdykät ovat kapeat ja vaaleanvihreät, ja kukat suurehkot, yksinkertaiset ja vaaleanpunaiset. Kukinta-aika on melko myöhäinen. Yksittäisiä neuvoksenruusuja kasvaa tenniskentän laitella lohkolle IV, mutta isompina esiintyminä sitä tavataan päärakennuksen edessä olevan kurtturuusuistutuksen seassa sekä ravintolalle johtavan ajotien varressa Pitkähovin luona.

🍷 Päärakennuksen edessä, nurmikon laidassa on kaksi pyöreää istutusta, joissa kukkii tummanpunainen **ryhmäruusu ’Europaena’**. Muutama vuosi sitten paikalla kasvoi ’Peace’-ruusu, joka kuitenkin siis nyt on korvattu kestävämmällä lajikkeella (Kirsti Granqvist, suul. tied.).

🍷 **Tuoksuvatukka** (*Rubus odoratus*) on kestävä ja nopeakasvuinen peittopensas, joka on kotoisin Pohjois-Amerikan itäosista. Laji kasvaa Stansvikissa Pitkähovin pihapiirissä sekä valkoisen puutalon (ar 28) eteläpäädyssä.

🍷 **Terttuselja** (*Sambucus racemosa*) tuotiin aikoinaan Suomeen lääke- ja koristekasviksi, mutta nykyisin on jokseenkin täysin kotiutunut ja leviää tehokkaasti lintujen ”avustuksella”.

🍷 **Viitapihlaja-angervo** (*Sorbaria sorbifolia*) muodostaa laajan kasvuston pihan keskiosassa (lohko X). Se reunustaa ajotietä Pitkähovin kohdalla kiviaidan ja tien välissä (lohko VI) ja viihtyy tr 34 (WC:t) -rakennuksen seinustalla. Laji kasvaa yllättäen myös ajotien mutkassa lohkolle I. Olisiko kyseessä muuten laji, jota Heikkilä kutsuu 1990 laaditussa raportissaan töyhtö-angervoksi? ”Engelin” takana on pari nuorta **rusopajuangervoa** (*Spiraea* Billiardii-ryhmä).

🍷 **Pihasyreeni** (*Syringa vulgaris*) on vanhimpia puutarhapensaitamme. Sitä tiedetään kasvatetun Turussa jo vuonna 1728, mutta Suomenlinnan rakennustöihin osallistu-

neiden upseerien mukana laji vasta levisi laajalti etelärannikon kartanoihin ja myöhemmin tavallisen väen kotipuutarhoihin. Yksi syy pihasyreenin suosioon on sen kestävyys: Stansvikinkin suuret pensaat ovat vuosikymmeniä vanhoja ja selvinneet mm. sotavuosien tulipalopakkasista. Puutalon ar 28 takana on korkea ja leveä, valkokukkaisen pihasyreenin (lajike ’Alba’) muodostama aita. Lisäksi pihassa kasvaa pihasyreenistä kahta violettia värimuotoa. Toisen kukat ovat suurehkot, sinililat ja harvahiokoina kukintoina, toinen on hieman pienikukkaisempi, voimakkaamman violetti ja tiheämpikukintoinen. Viimeksi mainittu kasvaa valkoisen puutalon (ar 28) pihan laiteilla sen päärakennuksen puoleisessa päädyssä.

🍷 **Puistosyreeni** (*Syringa x henryi*) on unkarinsyreenin ja villasyreenin risteymä. Stansvikin ainoa puistosyreeni, kukiltaan sinivioletti, kasvaa ravintolan nurkalla. Läheisen vajan seinustalla sen sijaan on **isabellansyreeniä** (*Syringa* Preston -ryhmä): nämä kookkaat pensaat ovat kukiltaan vaaleanpunertavampia kuin puistosyreeni, ja niiden kukinnot ovat pidemmät sekä osittain riippuvat (Stansvikissa tämän ominaisuuden voimakkuus vaihtelee eri yksilöiden välillä).

2.4.3 Perennat

Pihapiirin perennat edustavat erilaisia historiallisia kerroksia. Arvokasta tietoa kasvien alkuperästä antoi Kirsti Granqvist, joka on viettänyt kesiä Stansvikissa 1950-luvulta lähtien, työskennellyt alueen emäntänä ja vuosien ajan hoitanut myös perennaistutuksia päärakennuksen edessä ja ”Engelin” (ar 26) ympärillä.

Pihapiirin vanhoja koristekasveja ovat kookkaat **saniaiset** (kivikkoalvejuuri, *Dryopteris filix-mas*) sekä tummansiniset, puolimetriset **saksankurjenmiekat** (*Iris germanica*), jotka ”olivat aina kasvaneet” Pitkähovin seinustalla, kunnes ne siirrettiin sieltä remontin jaloista päärakennuksen edustalle 1990-luvun alussa. Vaaleansiniset

🍷 **Säleikkövilliini** (*Parthenocissus inserta*) köynnöstelee päärakennuksen etupuolen kuistin pylväissä ja tukipuissa kiiveten yläkerran parvekkeelle asti. Ennen päärakennuksen remonttia villiviini peitti huomattavasti suuremman osan rakennuksen seinistä, mikä näkyy mm. vuonna 1930 otetussa valokuvassa (Hgin kaup. mus. negat. no. 8388). Valkoisen puutalon kuistin säleikössä kipuaa **humala** (*Humulus lupulus*).

Vuonna 1963 tehdyssä, Helsingin kartanopuistojen kasvistoa käsittelevässä pro gradu -työssään Seija Oksanen sivuaa lyhyesti Stansvikin lajistoa. Pähkinäpensas, tammi, pihajasmike, siperianhernepensas, vaahtera, metsälehmus, pihasyreeni ja terttuselja ovat puuvartisia lajeja, jotka mainitaan Stansvikista. Oksasen työstä kuitenkin puuttuu lajeja, joiden on täytynyt kasvaa alueella jo tuolloin (isolehtilehmus, saarni, juhannusruusu, kanadantuija). Taulukossa listatut virpiangervo (*Spiraea chamaedryfolia*) ja pyöröliuskaorapihlaja (*Crataegus oxyacantha*; nyk. *C. laevigata*) eivät enää kasva kartanon puistossa. Ehkäpä inventointialue oli tuolloin toisin rajattu, mutta todennäköisemmin kasvit todella ovat kadonneet – sen verran monet kesän mittaan tapaamani, vuosikausia alueella liikkuneet ihmiset nimenomaan valittivat puiston lajiston köyhtymistä.

siperiankurjenmiekat (*Iris sibirica*; kuva 17) ovat kasvaneet päärakennuksen edustalla kauan (aiemmin pitkin seinustaa kivikkoalvejuurien tilalla).

Stansvikin ensimmäinen emäntä oli innokas puutarhanystävä, joka kasvatti nykyisen kasvimaan paikalla monia koristekasveja, mm. kuleroita (kadonneet) ja erivärisiä astereita. Hänen perujaan ovat päärakennuksen edessä kasvavat sinivioletit, metriset **pajuasterit** (*Aster x salignus*).

Pitkähovin kulmalla oli 1950- ja 1960-luvuilla silloisen talonmiehen (Reinikainen) rouvalla puutarha, jossa kukoistivat kerrannaiskuk-

Kuva 17. Siperiankurjenmiekkä (*Iris sibirica*). (Dia 25)

2.4.4 Eräitä huomionarvoisia ruohovartisia luonnonkasveja ja kulttuurinseuralaisia

🌿 Viljelypalstojen kulttuurinseuralaisiin kuuluu hento ja siro **hukanputki** (*Aethusa cynapium*), joka edustaa yksivuotista alalajia ssp. *segetalis* (ssp. *agrestis*; pikkuhukanputki). Laji on ”kerrassaan tyypillinen vanhan kulttuurin seuralainen kylissä ja kaupunkien vanhojen osien höystyneillä pihoilta” (Kasvistomme muinaistulokkaat -kirja Erkamo siteeraten). Alkukesästä hukanputki on hyvin huomaamaton, mutta elokuussa sen pitsimäisen sirot kukkasarjat alaspäin sojottavine suojuslehtineen kyllä pistävät ainakin kasvi-inventoijan silmään. Helsingissä lajin pysyvät esiintymät ovat selvästi keskustapainotteisia – Itä-Helsingissä laji ei ole kovin yleinen, mikä lisää Stansvikin esiintymän arvoa.

🌿 **Nurmilaukka** (*Allium oleraceum*) on kasvostamme muinaistulokas, joka lienee

kaiset, punaoranssit **idänunikot** (*Papaver orientale*), **kultapallot** (*Rudbeckia laciniata* ’Goldball’) ja **kultapiiskut** (*Solidago*). Nämä kaikki kuu-luvat perinteisimpiin koristekasveihimme, ja ne saattoivat edustaa kartanon vanhoja kantoja. Niiden jälkeläiset kasvavat edelleen pihapiirin kukkapenkeissä ja teiden varsilla.

Päärakennuksen edessä kasvava taivaansinisin, kookkain ja yksinkertaisin kukkiva **jaloritarinkannus** (*Delphinium*-rist.), hyvin tyylikäs **aitoukonhattu** (*Aconitum napellus*, lajike ’Berggarten’) sekä ruskeanoranssi **päivänlilja** (*Hemerocallis*) on Granqvistin mukaan tuotu pihapiiriin vasta 1990-luvulla. Näiden lisäksi pihapiirissä on useita perennoja, joiden alkuperästä ei ole tietoa. Useimmat niistä polveutuvat kesäasukkaiden vuosien mittaan tuomista taimista.

Sipulikukista mainittakoon erityisesti **pikkukukäenrieska** (*Gagea minima*), joka värittää nurmikoita varhain keväällä, valko- ja torvinarsissit, helmililjat, idänsinililjat ja tulppaanit (monet näistä viime vuosina istutettuja). Syksyllä 2000 rakennusvirasto istutti kuningasliljaa lohkon IX länsireunalle.

saapunut maahan vanhan Idäntien kuljijoiden levittämänä ravinto-, mauste- ja rohdoskasvina. Vielä nykyisinkin se luetaan arkeologisiin indikaattorikasveihin Suomen lounaisosissa ja sisämaassa (Kurtto ja Helynranta 1998). Stansvikissa kasvi löytyy parista paikasta päärakennuksen pihapiirin laiteilta isojen puiden juurilta, jonne ruohonleikkurin terät eivät yllä.

🌿 **Pikkutakiainen** (*Arctium minus*) kuuluu Stansvikissa selkeisiin muinaistulokkaisiin. Se kasvaa niukkana viljelypalstojen laiteilla ja Uudenkylän puoleisen pysäköintialueen liepeillä ajotien varressa lohkolla VIII.

🌿 **Keltamon** (*Chelidonium majus*) tapaa Stansvikissa varmimmin sieltä, missä muhevaa maata on äskettäin käännetty ja muokattu – eli pihapiirin kukkapenkeistä.

Erityisen runsas se on ravintolan terrassin kurtturuusujen seassa, mutta viihtyy hyvin myös päärakennusta ympäröivissä istutuksissa ja tammikujaa reunustavassa lehtolaitteessa. Helsingissä keltamo on yleinen, mutta erityisesti vanhan asutuksen piirissä tämä muinaistulokas on ”kotonaan”, onhan se ikivanha rohdoskasvi – myrkyllisyydestään huolimatta.

🌿 **Peltokierto** (*Convolvulus arvensis*) on Retkeilykasvion määritelmän mukaan vakinaisen, mutta harvinainen uustulokas. Helsingissä lajilla on vankka esiintymä Suomenlinnassa, ja sitä tavataan paikoin myös kantakaupungin laiteilla ja Pukinmäen ja Malmin välisellä alueella (Kurtto ja Helynranta 1998). Sen sijaan Helsingin kasvit -kirjan levinneisyyskartassa koko Laajasalo loistaa valkoisena alueena. Tämä köynneliäs, siro ja vaaleanpunaisin suppilokukin kukkiva laji kasvoi kuitenkin kesällä 2000 Stansvikin kartanon viljelypalstoilla – ei erityisen runsaana, mutta vakituisen oloisena.

🌿 **Ketoneilikka** (*Dianthus deltooides*) kasvaa pienialaisena esiintymänä päärakennuksen edessä olevalla niittysäästiöllä, jota on hoidettu niittämällä vasta viimeisten parin vuoden ajan. Mahdollisesti laji on itänyt maaperän siemenpankista ja laajentane elinalaansa, mikäli säännöllinen niitto jatkuu.

🌿 **”Ukkomansikan** (*Fragaria muricata*) kohtaa varmimmin mahtitalojen, ennen muuta kartanoiden ja pappiloiden liepeiltä. Helsingissäkin lajin levinneisyys osoittaa vahvasti kartanoiden suurta merkitystä viljelykasviaineiston kotiuttamisessa kasvistoon”. Näin Helsingin kasvit -kirja, ja jatkaa luettelemalla joukon kaupungin kartanoita, joiden alueella edelleen ukkomansikalla on vahva juurensija – Stansvik yhtenä muiden joukossa. Runsain ukkomansikka on tammikujaa ympäröivässä kuivahkossa lehtolaitteessa, mutta sitä löytyy myös mm. päärakennuksen edessä olevan niittysää-

stien reunoilta sekä pihapiirin etelälaidalta ja harjun tyveltä.

🌿 **Pihakurjenpolvi** (*Geranium pusillum*) kuuluu perinneympäristöjen indikaattoreihin. Se lienee myös muinaistulokas, ja Stansvikissa viihtyy viljelypalstoilla, joiden muhevassa mullassa yksilöt varttuvat rennoiksi, rotevahkoiksi kasveiksi – aivan eri näköisiksi kuin tallatuilla kulttuurikedoilla ja kallioilla, joilla lajia tyypillisesti myös tavataan.

🌿 **Jalominttu** (*Mentha x gentilis*) on vakiintunut uustulokas ja viljelykarkulainen. Stansvikin kasvimaalla se on melko runsas, mutta Helsingin mittakaavassa jalominttu ei ole erityisen yleinen (vain 16 %:lla tutkituista neliökilometriruuduista; Kurtto ja Helynranta 1998).

🌿 **Hanhentatar** (*Persicaria maculosa*) on jokseenkin vaateliais laji, joka edellyttää kasvupaikaltaan riittävää kosteutta, ravinteisuutta ja suotuisaa ilmastoa (Suominen ja Hämet-Ahti 1993). Stansvikissa nämä edellytykset täyttyvät viljelypalstoilla. Etelä-Suomessa laji on Retkeilykasvion mukaan harvinainen muinaistulokas.

🌿 **Yöailakki** (*Silene noctiflora*) on inventoinnin hauskipia löytöjä – onhan se ”Helsingissä suuri harvinaisuus, ja kasvaa vakinaisuusluonteisesti ainoastaan muutamalla paikalla” (Kurtto ja Helynranta 1998). Tästä elokuun öinä kukkansa avaavasta sirosta kohokkikasvista ei ole aiempaa mainintaa Stansvikista ainakaan Helsingin kasvit -tietokannassa. Laji kasvaa useassa paikassa viljelypalstoilla.

🌿 **Rautanokkonen** (*Urtica urens*) kuuluu Helsingissä lajeihin, jotka ovat voimakkaasti harvinaistuneet viime vuosikymmenien maankäytön ja kaupunkirakenteen muutosten ristiallokossa. Kun rautanokkonen vielä 1800-luvun puolivälissä oli kaupungissa yhtä yleinen kuin isonokkonen, oli sen esiintymisfrekvenssi 1990-luvun alussa

enää 8 % (isonokkosella on 84 %). Nykyisin laji on ”selväpiirteisimpiä vanhan kulttuurin seuralaiskasveja keskittyessään oikein iäkkään asutuksen runsastyyppisiksi höystämille paikoille” (Kurtto ja Helynranta 1998). Stansvikin ruudulta ei Helsingin kasvit-tietokannasta ollut lajista mainintaa. Kesällä 2000 siitä löytyi kuitenkin puolentusinaa versoa viljelypalstoilta, luultavasti siemenpankista itäneinä.

 Viljelypalstan lajistoon kuuluvat nämäkin kaksi pikkuista: **peltotädyke** (*Veronica agrestis*) ja **persiantädyke** (*Veronica persica*) ryömiskelevät rennoin versoin ja melkoisesti toistensa näköisinä marjapensaiden juurilla ja perunavakojen välissä. Lajeista edellinen on muinai-, jälkimmäinen uustulokas. Molemmat ovat Helsingissä varsin paikallisia (esiintymisfrekvenssit 7-8 %).

 Vuohenkello (*Campanula rapunculoides*), joka nykyisin mielletään puhtaasti koristekasviksi, on itse asiassa vanha hyötykas-

vi: sitä viljeltiin aluksi mehevien, syötävien juurimukuloidensa vuoksi (Alanko ja Kahila 1994). Maan alla piilee myös lajin sitkeyden salaisuus: se leviää erittäin tehokkaasti suikertavan juurakkonsa avulla. Vuohenkello on todella tyyppinen vanhojen puistojen ja puutarhojen laji. Stansvikissa sitä kasvaa jonkin verran päärakennuksen edessä olevalla niittymäisellä rinteellä (sekä pihan kukkapenkeissä).

 Kalliokieli (*Polygonatum odoratum*) ja **kevättähtimö** (*Stellaria holostea*) eivät ole Helsingissä suuria harvinaisuuksia, mutta Stansvikin pihapiirissä mainitsemisen arvoisia sikäli, että ne muodostavat kauniisti kukkivia kasvustoja (kalliokieli kellarin luona, kevättähtimö kaikkialla lehtolaitteissa). Lehdon lajistoon kuuluvat ajoteiden laiteilla ja tammikujan puiden juurilla viihtyvät **kevätlinnunherne** (*Lathyrus vernus*) ja **sinivuokko** (*Hepatica nobilis*) – molemmat kaupalliselta poiminnalta lailla suojattuja.

2.5 PUISTON HOITOSUOSITUKSIA

Stansvikin kartanopuisto muodostaa valtakunnallisesti merkittävän ja maisemallisesti eheän kokonaisuuden. Tämä on hyvä joskin velvoittava lähtökohta hoitotoimien suunnitteluun.

Vuosien mittaan on menetetty ilmeisesti paljon alkuperäistä kasvilajistoa, ennen muuta perennoja, mutta myös koristepensaita ja puita. Niinpä jäljelle jääneitä vanhoja kasveja tulee erityisesti vaalia, ja valita **uudisistutuksiin periodinmukaisia lajikkeita, ja vieläpä mahdollisuuksien mukaan paikallisina kantoina** (lisäysaineistoa esim. Tullisaaren kartanon puistosta?). Puiston yleisilme vaatii myös selkeyttämistä – mikäli maisemapuistosta ja päärakennuksen etupuolen istutuksista on säilynyt tarkempaa tietoa, ovat ne arvokas pohja suunnittelutyölle.

Lehtipuiden taimia tulisi poistaa ja harventaa liian tiheässä kasvavia suurempienkin puiden ryhmiä. Puiden kuntoa kannattaa seurata tiiviisti, mutta erityisesti **puiston puuvanhuk-**

set tulisi säilyttää niin kauan kuin mahdollista. Puuston uudistaminen on pitkäaikainen projekti, johon tulisi valmistautua vuosien, jopa vuosikymmenien perspektiivillä. Niinpä tulevina vuosina poistettavia puita korvaavien taimien pitäisi jo olla kasvamassa. Erityisesti tämä koskee päärakennuksen edessä olevaa rinnettä lehmukseen ja tammikujaa, jonka uudistamiseen voisi käyttää ikäpuiden omia siementaimia.

Alueella kasvaa kiinnostavia kulttuurinseuralaisia ja luonnonkasveja, jotka hyötyvät tietynlaisesta hallitusta hoitamattomuudesta. Niinpä **ylenmääräistä puiston siistimistä tulee välttää**, ja säilyttää esim. päärakennuksen edustan niittysäästiö sekä viljelypalstat nykyisenlaisessa käytössä.

Stansvikintietä reunustavan aidan kivien kerrotaan olevan peräisin 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa alueella toimineesta rautakaivoksesta (Heikkilä 1990). Kauniisti sammaloitunut **kivivaita** kuuluu kartanomiljöön arvokkaisiin

rakennelmiin. Aitaa on viime vuosina otettu paremmin esille kaatamalla isoja kuusia ja rai-vaamalla vesaikkooa tien varresta. Kunnostustöi-

tä kannattaisi jatkaa poistamalla aidalla kasvavia pensaita ja isoja ruohoja. Paikoin kiviladella on sortunut, ja aukot tulisi korjata.

3. Stansvikin alueen muu kasvillisuus

3.1 ALUEEN OMINAISPIIRTEET JA LAJISTO

”Laajasalon Stansvikin eli Tahvonlahden alueelle on jo hyvin kauan tehty Helsingin yliopiston botanisia opintoretkeä ja myös harvinaisten kasvien keräilijöiden toivoretkeä. Seudun kasvistollinen rikkaus perustuu ennen kaikkea kallioperää halkoviin kalkkisuoniin. Niiden ansiosta sekä kallioiden rinteet että väliset laaksot tarjoavat poikkeuksellisen runsasravinteisen kasvualustan”. Näin kertoo Helsingin kasvit -kirja inventointialueen erikoislaadusta. Kallioperän ominaisuuksien lisäksi huomionarvoista on alueelta löytyvä elinympäristöjen mosaiikki: tarjolla on monimuotoinen

3.2 INVENTOINNIN TOTEUTUS

Kartanon pihapiirin inventointi vei suurimman osan maastoajasta (varsinkin kartan uudelleenpiirtäminen oli työlästä). Niinpä en ehtinyt koluta ”kevyemmän inventoinnin” alueita yhtä tarkasti, ja kasvillisuuden tarkastelu painottui loppukesään. **Tavoitteena oli luonnonkasvien osalta lähinnä kartoittaa merkittävimpien kasviyhdyksuntien ja arvokkaimpien lajien sijaintia alueen tulevaa hoitoa ja käyttöä silmälläpitäen.** Listasin myös vastaantulleita kasvilajeja (liite 9), mutta en pyrkinytkään tekemään täy-

sarja kasvupaikkoja lehdoista lakikalliokkoihin, harjusta soistumiin ja merenrannoista kosteisiin kuusikoihin, mikä selittää osaltaan lajistollista rikkautta. Oman lisänsä kasvistoon tuo myös alueen kulttuurihistoria kartanomiljöineen. Ei siis ihme, että Arto Kurton ja Leena Helynrannan 1990-luvulla tekemässä **Helsingin kasvien inventoinnissa Stansvikin neliökilometriruutu oli yksi runsaslajisimmista:** alueelta – joka on tosin käsillä olevan raportin inventointialuetta laajempi kattaen myös vanhan kaivosalueen – löytyi 431 kasvilajia (liite 8).

dellistä lajiluetteloa. Suurimmat puutteen liittyvät varmastikin heiniin ja saroihin sekä ojanpohjien, tiheiden ruovikoiden ja suon lajistoon ynnä vesikasveihin. Toisaalta listalla on myös lajeja, joita ei oltu kirjattu Helsingin kasvit -tietokantaan. Luettelo kattaa koko inventointialueen, siis myös kartanon pihapiirin. Listalla esiintyvät hyöty- ja koristekasvit tarkoittavat kasvustoja, jotka ovat viljelykarkulaisia tai jäänteitä vanhoista, joiden kaudonesta pihapiireistä (merkitty liitteen 9 huomiosarakkeeseen huutomerkillä).

3.3 MERKITTÄVÄT KASVIYHDYSKUNNAT JA KIINNOSTAVAT LAJIT

3.3.1 Merenrantojen kasvillisuus

Merkittävimpiä kasvistollisia elementtejä alueella on **monimuotoinen ja huomattavan luonnontilaisena säilynyt sarja erilaisia merenrantoja.** Helsingin saaristossa ei ole selvästi erottuvia saaristovyöhykkeitä ja saaristo on kokonaisuudessaan kapea-alainen, kuten Helsingin ulko- ja välisaariston ekologinen kestokykyy -raportti toteaa. Tahvonlahdenniemenkin ympärillä saaria on vähän, lähinnä vastaan tulee Santahamina etelässä ja joukko pikkusaaria (Varisluodonkari, Varisluoto, Pitkäluoto, Katinpaasi) lännessä. Näillä suhteellisen avoimilla rannoilla aallokko ja jäät pääsevät muokkaamaan kasvillisuutta, vaikka kauempana olevat suuret saaret suojaavatkin voimakkaimmilta tuuilta.

Tahvonlahdenharjulla ja inventointialueen länsiosassa rannat ovat pääasiassa hiekkaisia ja soraisia. Suojaisemmissa poukamissa on ruovikkoja ja paikoin on kehittynyt alavia, vyöhykeisiä niittyarantoja, joista edustavimmat harjun kärjen ja kartanoalueen ravintolan välillä. Näillä rannoilla kasvavat mm. rantavehna, ruokohelpi, ranta-, ruoko- ja polvipuntarpää, meripunanata, keltakannusruoho, suomenlahdenkohokki, pietaryrtti, pujo, keltamaite, keltamatara, lillukka, pelto-ohdake, ketohanhikki, meripiharatamo, poimuhierakka, purtojuuri, meriratamo, merisuolake, suolavihvilä, merirannikki, suolasänkiö, meriputki, koiranputki, virmajuuri, hiirenvirna, rantatädyke, rantakukka, peltopähkämö, rantalampi ja mesiangervo. Yläveden rajalta löytyy monin paikoin kurttu- ja punalehtiruusuja, jopa yhtenäisinä pensaikkoina. Nämä puutarhakarkulaiset viihtyvät ilmeisen hyvin Tahvonlahdenharjun hiekkaisessa maaperässä, ja niitä joudutaan ehkä tulevaisuudessa raivaamaan, jotta luontainen rantakasvillisuus ei tukahdu niiden sekaan. Sen sijaan rantaa vyöttävä tervaleppäreunus kuuluu luontaisesti etelärannikon merenrantojen ylimpään vyöhykkeeseen.

Rannoilta löytyy muutamia kiinnostavia lajeja: **särmäputkella** (*Selinum carvifolia*) on lukuisia vahvoja kasvustoja pitkin inventointialueen rantoja, saunan luona olevalla erityisen runsaslajisella niitylaikulla kasvaa piskuinen

käärmeenkieli (*Ophioglossum vulgatum*) ja laiturin vieren rutavalleilla mm. **kierumatara** (*Galium aparine*). Tahvonlahden puolella ruovikon rajasta löytyy **meriasteri** (*Aster tripolitanum*), joka on tyypillisesti Helsingin merialueen välivyöhykkeen laji: se ei tule sisälahtiin, muttei menesty ulkosaaristossakaan (Kurtto ja Helynranta 1998).

Uudenkylän ja öljysataman välillä rantaa seurailevan polun varrella kasvaa kolmessa paikassa muutaman yksilön kasvustoja **juovakanrusuohoa** (*Linaria repens*). Tämä länsieurooppalainen laji saapui Helsinkiin purjelaivojen painolastin mukana, aluksi Eteläsataman edustan luodoille. Sieltä se levisi viimeistään 1940-luvulle mennessä Laajasalon rannoille (Kurtto ja Helynranta 1998). Vuosikymmenien mittaan laji on risteytynyt luontaisen keltakannusruohon kanssa, ja niinpä Uudenkylän hiekkarannan yläosassa kasvoikin kesällä 2000 runsaasti kasveja, joiden kukat niin kooltaan, väritykseltään kuin kuvioinniltaan olivat selkeästi kantalajien välimuotoja. Sen sijaan 1990-luvun alussa rannoilla kasvaneita morsinkoa (Heikkilä löysi ruokalan luona olevan venerannan laiturin vierestä), isorantasaphea (Kurtto 1992; kasvoi harjun rantaniityllä) ja suolasolmukkaa en löytänyt kesällä 2000 etsiskelyistä huolimatta.

Öljysataman kupeessa merelle pistää niemenkärki, jonka jääkauden muotoilemat kalliot ovat huomattavan kauniit (lämpimän ja voimakkaan punainen graniittinen kivi). Kallionkoloissa ja halkeamissa viihtyvät mm. nyylähaarikko, merisaunio, ruoholaukka, keltamaksaruoho, isolaukku, purtojuuri, kultapiisku ja sarjakeltano ynnä yllättäen valkokukkainen kaukasianmaksaruoho (puutarhakasvi). Niemen tyvellä, öljysataman panssariaidan kupeessa, on monilajista rantakasvillisuutta, mm. sinikaislaa, suoputkea, luhtavuohennokkaa, rantayrttiä ja leveäosmankäämiä, joita muualla inventointialueella tapasin vähän jos lainkaan.

Tahvonlahdenniemen itäpuolella rannat ovat aivan toisen tyyppisiä: pitkä ja kapea Tahvonlahti on kapeimmalta kohdaltaan liki umpenkasvanut, ja rannat ovat pääasiassa peh-

meäpohjaisia ja ruovikkoisia. Näiden rantojen lajistoa ovat mm. luhtalemmikki, rantamatara, mesiangervo, rantakukka, ranta-alpi, merikaisla, virmajuuri, pietaryrtti, puna-ailakki, käenkukka, pikkulimaska, rantakanankaali, rönöyleinikki, rantatädyke, punakoiso, juolavehänä ja keltakurjenmieikka.

3.3.2 Vesikasvit

Kurton ja Helynrannan tekemän Helsingin kasvien inventoinnin yhteydessä selvitettiin myös vesikasvilajistoa. Inventoinnin pohjalta tehdystä tietokannasta löytyvät Stansvikin neliökilometririudulta maininnat seuraavista lajeista: karvalehti (*Ceratophyllum demersum*), pikkulimaska (*Lemna minor*), tähkä-ärviä (*Myriophyllum spicatum*), merivita (*Potamogeton filiformis*), hapsivita (*P. pectinatus*), ahvenvita (*P. perfoliatus*), hentovita (*P. pusillus*) ja pikkuhaura (*Zannichellia palustris*).

Kesän 2000 inventoinnin yhteydessä ei vesikasveja harattu, joten havainnot ovat satunnai-

sempia ja rajoittuvat lähinnä suojaisten pohjukoiden rannaltakin helposti havaittavien lajeihin (mm. ahvenvita) sekä navakoiden tuulten rantaveteen kuljettamiin kasveihin, joiden lähtöpaikasta ei ole tietenkään varmuutta. Joka tapauksessa useita edellisen listan lajeista havaittiin kesän mittaan (liite 9), minkä lisäksi Tahvonlahdenniemen rannoille huuhtoutui merisätkintä (*Ranunculus peltatus* ssp. *baudotii*). Täydennyksenä tietokannan lajiluetteloon löytyi inventoinnissa **merinäkinruoho** (*Najas marina*), jota kasvaa Tahvonlahden umpeenkuroutuvassa, liejuisessa pohjukassa.

3.3.3 Tahvonlahdenniemen kärki (harju)

Tahvonlahdenniemi on yksi Helsingin harvoista harjuista, ja kasvillisuudeltaan yllättävän hyvin säilynyt. Syrjäinen sijainti ja ilmeisen toimiva polkuverkosto (jäänn vanhasta maisemapuistosta) takaa sen, että tallaukselle herkkä kenttäkerros on välttynyt kulumiselta aivan toisella tavoin kuin esimerkiksi Kallah-

Kuva 18. Näkymä Tahvonlahdenharjulta 30.5.2000. (Dia 145)

denharjulla. Niemi on otettu mukaan Helsingin arvokkaita kasvillisuus- ja kasvistokohteita sisältävään tietokantaan, jossa aluetta luonnehditaan seuraavasti: ”Jäätikköjokimuodostumana niemi on geologisesti arvokas ja miksei maisemallisestikin merkittävä. Lähellä niemen kärkeä kasvaa muutama kalliotuhkapensas. Suurta osaa niemestä peittävä mäntykangas on näyttävä, joskin kasvistollisesti tavanomainen. Itärinteellä on myös lehtomaista metsää (mm. yksi pähkinäpensas, kurjenkello ja alkuperäisyydeltään epävarma iso metsälehmus)”.

Männystä monet ovat varsin järeit, kilpikaarnaisia ikäpuita. Kiinnostavaa on männynkäävän (*Phellinus pini*) yleisyys: tämä vanhojen mäntyjen lahottaja viihtyy nimen omaan rannikon puissa, mutta harvinaistuu nopeasti sisämaahan päin siirryttäessä (Niemi 1993).

Kalliotuhkapensas (*Cotoneaster scandinavicus*) kuuluu inventointialueen arvokkaimpiin lajeihin. Eli kuten Helsingin kasvit-kirjassa asia ilmaistaan: ”Laji kasvaa vain suppealla alueella

Itämeren ympäristössä ja kuuluu siten selkeästi maapallon niihin eliöihin, joiden suojelusta Suomella ja Helsingillä on erityinen vastuu.” Kalliotuhkapensaita löytyi kesällä 2000 kuusi yksilöä aivan niemen kärjessä kulkevien polkujen varsilta.

3.3.4 Suo

Kartanolle johtavan ajotien ja öljysataman välissä, lähellä Uuttakylää, on pienialainen suo. Männynnäreiden, hieskoivujen ja pajupensaiden seasta löytyy lukuisia kasveja, joiden esiintymät Helsingissä ovat supistuneet sitä myötä kun ihminen on kuivattanut soita ja yhä uusia rakennusmaita käynnistyy eri puolilla kaupunkia. Täällä kasvavat mm. **maariankämmeikkä** (*Dactylorhiza maculata*), **raate** (*Menyanthes trifoliata*), kurjenjalka (*Potentilla palustris*) ja vehka (*Calla palustris*).

Pienialaisia, usein sammal pohjaisia kalliosoitumia löytyy sieltä täältä öljysataman lähellä olevilta kallioilta.

Kuva 19. Uudenkylän laitaa elokuussa 2000. Huomaa pylväsmäinen kataja. (Dia 162)

Kuva 20. Poronjäkälämattoja lähellä öljysataman aitaa. (Dia 165)

3.3.5 Jäkälöpohjaiset kallionlakimänniköt

Inventointialueen luoteisosassa, öljysataman ja Uudenkylän seutuvilla, on lakikalliokkoja, joille levittyy kuiva tai kuivahko kangasmetsä. Valtaapuuna täällä on mänty, kenttäkerroksessa metsälauha ja kanerva ovat näkyviä. Osa alueen katajista on pylväsmäisiä. Huomionarvoisia kallio-koista tekee pohjakerros: **tällaisia lähes yhtenäisiä, tallaukselta säästyneitä poronjäkälämattoja näkee Helsingissä yhä harvemmin.**

3.3.6 Lehdot

Kalkkipitonen kallioperä saa vaateliaammatkin kasvilajit kukoistamaan inventointialueella. **Stansvikista löytyy itse asiassa varsin monenlaisia lehtokuvioita: kuivia, tuoreita ja kosteita lehtoja sekä tervaleppähdyskuntia.**

Varhain keväällä lehtojen pohjaa kirjavoivat **pystykiurunkannus** (*Corydalis solida*; erityisen runsas Vanhankylän rannassa ja Uuteenkylään johtavan tien varrella), valkovouko (*Anemone nemorosa*), sinivuokko (*Hepatica nobilis*), **ke-**

vätlinnunherne (*Lathyrus vernus*), kevättähtimö (*Stellaria holostea*), kielo (*Convallaria majalis*), käenkaali (*Oxalis acetosella*) ja oravanmarja (*Maianthemum bifolium*). Keväällä kukkivien ruohojen runsaus eli ns. kevätaspekti on lehdolle tyypillinen piirre.

Muita alueella tavattavia, enempi tai vähempi vaateliaita ruohoja ja heiniä ovat mm. **lehtotähtimö** (*Stellaria nemorum*), **tesma** (*Milium effusum*), nuokkuhelmikkä (*Melica nutans*), koiranvehnä (*Elymus caninus*), lillukka (*Rubus saxatilis*), ahomansikka (*Fragaria vesca*), kurjenkello (*Campanula persicifolia*), maahumala (*Glenchoma hederacea*), puna-ailakki (*Silene dioica*), kyläkellukka (*Geum urbanum*), keltamo (*Chelidonium majus*), **jänönsalaatti** (*Mycelis muralis*) ja vuohenputki (*Aegopodium podagraria*) sekä kosteiden puronvarsien **lehtopalsami** (*Impatiens noli-tangere*) ja **suursaniaiset**, runsaimpana hii-renporras (*Athyrium filix-femina*). **Lehtopen-saita** Stansvikissa ovat koiranheisi (*Viburnum opulus*), lehtokuusama (*Lonicera xylosteum*) ja taikinamarja (*Ribes alpinum*).

3.4 HAVAINTOJA ALUEEN MUISTA ELIÖRYHMISTÄ

Tahvonlahti kuuluu Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen ylläpitämään, kaupungin merkittäviä luontokohteita sisältävään tietokantaan. Alueen rajaus (liite 7) ulottuu lahden pohjukasta aina kartanon pihapiirin reunamille rajautuen lännessä Stansvikintiehen. Tietokantaan alue on otettu ennen muuta **arvokkaana linnustokoh-teena**, jota kuvaillaan näin: ”Rehevä lahden-pohjukka reunametsineen; lahti ruoikkoinen, matala, jatkuen niittyä etelään kohti Stansvika, pohjoisosastaan kohde märkäpohjaista tervalepikkaa, eteläosat niittyjä, joilla tervalepikkaa (rannalla) ja runsaasti vanhoja, jaloja lehtipuita. Pesimälinnustona erittäin runsas lehtimetsän ja ruoikoiden peruslajisto, lisäksi pikkutikka (uhanalainen!), närhi, ryti-, luhta-, ja viitakerttunen, satakieli, puukiipijä, lehtokurppa, mustapääkerttu, sirittäjä ja kultarinta sekä nokikana.” Keväällä lehdestä kantaatuikin huumava viserryskonsertti.

Myös vesilintulajisto tuntui olevan monipuolinen: silkkiuikut, tukkasotkat, haapanat, koskelot, lokit (myös selkälökki), kalatiirat ja telkät viihtyvät erityisesti ruovikkosella Tahvonlahdella. Erittäin kesy sinisorsapoikue taapersi kasvi-inventoijan kintereillä kesän alussa ”Engelin” ympäristössä, ja myös valkuposki-hanhien perhe-elämää oli mahdollisuus seurata kesän mittaan, sillä niitä pyöri kartanon pihapiirin ja harjun rannoilla parhaimmillaan pa-

rikymmentä. Pihapiirissä asusti ainakin kaksi fasaaniperhettä.

Vanha puusto ja osin lahot tai keloutuneet puut tarjoavat talousmetsissä harvinaisiksi käyneitä pesäpaikkoja monille kolopesijöille. Tikkalintuja (käpytikka, palokärki, pikkutikka) alueella näki ja kuuli tämän tästä, ja takavuosina kuuluu lehtopöllökin pesineen tanssilavan vieressä ”lintujen kerrostalossa” eli isossa männyssä, joka on täynnä palokärjen kovertamia koloja.

Rannoilla kulkiessaan tapasi usein sammakoita sekä ruokoröykkiöllä päivää paistattavia sisiliskoja. Rusakoita alueella tuntuu olevan runsaasti, samoin oravia, joille pähkinä- ja tamentterhosadon kypsyminen oli syksyllä yhtä juhlaa. Kesällä aivan pihapiirissä hiippaili hon-telo kettunuorukainen.

Stansvikin **sammal- ja jäkälälajisto on ilmeisen runsas**. Erityisesti vanhojen lehtipuiden runkoja ja oksia verhoavat epifyytit välillä turkin tavoin. Myös **sienilajisto** on varsin rikas – kiitos monenlaisten biotooppien ja vanhojen puiden (joukossa runsaasti jaloja lehtipuita). Vaateliaampaa sienilajistoa edustavat mm. seuraavat kasvi-inventoinnin yhteydessä havaitut lajit: karhunkääpä, tammenrousku, lehtolohisieni, tammenherkkutatti, ruskotatti, punasuo-museitikki, rusotäplävahakas, nystymukula-kuukunen, rusokärpässieni, härmämaliikka ja sinivalmuska.

3.5 ALUEEN KÄYTTÖ JA HOITO – TOIMENPIDE-EHDOTUKSIA

Kasvistollisesti erittäin monimuotoisen ja monia Helsingissä yhä harvinaisemmiksi käyviä biotooppeja sisältävän alueen säilyminen edellyttää hoidon ja käytön tarkkaa suunnittelua. **Monet kohteet ovat erittäin alttiita kulumiselle** – tämä koskee erityisesti hiekkaisia merenrantoja, harjua ja kalliolakien jäkälikköjä. Niinpä toimivaan polkuverkostoon ja kulun ohjaamiseen muutoinkin kannattaa kiinnittää huomiota. Tällä hetkellä kysymys ei ole päivänpolttava, sillä kesäasukkaat liikkuvat alueella luontoa säästään. Tilanne voi kuitenkin muuttua radikaalisti, mikäli öljysatama siirre-

tään pois inventointialueen rajalta ja kaupunki kaavoittaa vapautuvat rannat asuntokäyttöön. Kartanopuistosta ympäristöineen tulee tällöin merkittävä ulkoilu- ja virkistysalue, jonka käyttäjämäärät ovat aivan toista luokkaa kuin nykyisin.

Alueella kasvaa monia **paikallisesti ja kansallisesti, jopa kansainvälisesti (kalliotuhkaspensas) merkittäviä lajeja**, se on huomattavan arvokas linnustokohde ja ilmeisen rikas myös jäkälä-, sammal- ja sienilajistoltaan. Nämä seikat tulee huomioida alueen käyttöä suunnitel-taessa. **Myös muidenkin eliöryhmien kuin**

kasvien ja lintujen inventointi olisi mielestäni perusteltua.

Paitsi lajistollisesti, alue on myös **maisemallisesti merkittävä**. Erityisesti Tahvonlahdenniemen kärjestä ja alueen läntisiltä rannoilta avautuu viehättäviä sisäsaaristonäkymiä, sillä Santahaminan ja ympäröivien pikkusaarten rannat ovat metsäisiä ja pitkälti rakentamattomia. Lännessä silmä tavoittaa Suomenlinnan. Idässäkin

Tahvonlahden puolella vastakkaiset rannat ovat säilyneet hyvin (ulkoilualue, pienvenesatama, uimaranta, vanhoja puuhuviloita).

Lopuksi yksi käytännöllinen hoitoehdotus: **hiekkaisilta merenrannoilta kannattaisi raivata pois punalehti- ja ennen kaikkea kurturuusuja**, jotka leviävät tehokkaasti ja kaventavat luontaisen menrenrantakasvillisuuden elinmahdollisuuksia.

4. Yhteenveto

Monimuotoisuudessaan ja lajirikkaudessaan Stansvikin alue kuuluu Helsingin merkittävimpiin luontokohteisiin. Sen arvoa lisää se, että alueelta löytyy varsin luonnontilaisia biotooppeja – monet niistä sellaisia, jotka muutoin ovat Helsingissä käyneet yhä harvinaisemmiksi. Näitä ympäristöjä ovat lehdot, erityyppiset rakentamattomat merenrannat, yksi Helsingin harvoista harjuista, edustavat kallionlakijäkäläköt sekä suot ja soistumat. Tämä elinympäristöjen mosaiikki (yhdessä kalkkipitoisen kallioperän kanssa) selittää pitkälti sen, että Arto Kurton ja Leena Helynnannan 1990-luvulla tekemässä Helsingin kasvien inventoinnissa Stansvikin neliökilometrinen alue oli yksi runsaslajisimmista: alueelta löytyi 431 putkilokasvilajia. Paikka tunnetaan myös erinomaisena lintukohteena, jossa viihtyy mm. uhanalainen pikkutikka. Jäkälä-, sammal- ja sienilajisto on Stansvikissa ilmeisen rikas, ja nämä eliöryhmät ansaitisivat omat selvityksensä.

Inventointialueella kasvaa paikallisesti, kansallisesti ja jopa kansainvälisesti arvokkaita kasvilajeja. Niistä monet ovat vanhan kulttuurin seuralaisia, jotka kertovat osaltaan alueen ja maankäytön historiasta. Juovakannusruoho,

nurmilaukka, yöailakki, pelto- ja persiantädyke, hanhentatar, rautanokkonen, hukanputki, pikkutakiainen, iharuusu, ketoneilikka ja keltamatara ovat esimerkkejä näistä lajeista. Niiden säilymisen kannalta tietynlainen ”hallittu hoitamattomuus” on etu – liiallinen siistiminen hävittää lajit helposti. Niinpä nykyisenlainen viljelypalstatoiminta, isojen puiden ja pensaiden alle jäävät heinäiset laitteet sekä pääarakennuksen etupuolen niittysäästiö kannattaa sisällyttää puiston hoitosuunnitelmaan jatkossakin.

Merenrantojen merkittävää lajistoa ovat mm. särmäputki, käärmeenkieli ja meriasteri. Arvokkaiksi rannat tekee niiden monimuotoisuus: alueelta löytyy hiekkaisia, soraisia, kivikkoisia, kallioisia ja ruovikkoisia rantoja sekä paikoin hyvin kehittyneitä, vyöhykkeisiä rantaniittyjä. Hiekkarannoilla luontaisen kasvillisuuden elintilaa kaventavat tehokkaasti leviävät viljelykarkulaiset, punalehti- ja kurturuusuja, joita kannattaisi raivata pois. Tahvonlahdenniemen kärjessä kasvaa muutamia kalliotuhkapensaita – lajin levinneisyys rajoittuu suppealle alueelle – lajin levinneisyys rajoittuu suppealle alueelle Itämeren piiriin, ja siksi se kuuluu niihin eliöihin, joiden suojelusta Suomella ja Helsingillä on erityinen vastuu, kuten Helsingin kasvit

-kirja korostaa. Pystykiurunkannus, kevätlinnunherne, sinivuokko, lehtotähtimö, jänönsalaatti, lehtopalsami ja komeat suursaniaiset ovat esimerkkejä Stansvikin monipuolisesta lehtokasvilajistosta. Suolla viihtyvät mm. maariankämmeikkiä ja raate.

Tärkeä osa Stansvikin viehätystä on kartano ja sitä ympäröivä puisto, jotka muodostavat valtakunnallisesti merkittävän ja maisemallisesti eheän kokonaisuuden. 1800-luvun alkupuolelta peräisin oleva rakennuskanta, vanhat jalot lehtipuut ja kilpikaarnaiset männyt ovat puiston arvokkaita elementtejä. 28 järeärunkoista ja laajalatuksista ikätammaa muodostaa vihreän holvin päärakennuksen eteen johtavan ajotien ympärille. Perimätiedon mukaan tämän tammi-kujan puut on kasvatettu terhoista, jotka tuotiin 1860-luvulla Pariisista, Fontainebleaun linnan puistosta. Pihasyreenit, siperianhernepensaat, pihajasmikkeet ja monenlaiset ruusut (mm. perinteinen puolikerrannainen juhannusruusu, piharuusu ja vanha, itäinen 'Pohjolan Kuningatar'-kurtturuusulajike) sopivat luontevasti 1800-luvun kartanopuistoon.

Kartanopuiston kasvilajisto lienee ollut aiemmin nykyistä runsaampi ja monipuolisempi. Näihin päiviin säilyneitä kasveja kannattaa siksikin vaalia antamalla puuvanhusten kasvaa paikoillaan niin kauan kuin se on mahdollista ja huolehtimalla siitä, että koristepensaista ja perennoista vanhoiksi tiedetyt säilyvät. Samalla tulee kuitenkin valmistautua väistämättä edessä olevaan puuston uusimiseen: korvaavien taimien pitäisi jo melkein olla kasvamassa, sillä suun-

nitteluperspektiivi hankkeessa on vuosia, jopa vuosikymmeniä. Uudisistutuksiin tulisi valita vanhoja, perinteisiä kasvilajeja ja -lajikkeita, vieläpä paikallisina kantoina (lisäysaineistoa muista Laajasalon kartanopuistoista?).

Kartanon pihapiirin kunnostustöiden pohjana voisi soveltuvien osin käyttää puiston loistoaikojen elementtejä 1800-luvulta: päärakennuksen takana sijaitsi tällöin kortteleihin jaettu hyötytarha, etupuolella nurmiympyröiden muodostama käytäväsommitelma ja pihapiirin ympärillä levittäytyi maisemapuisto, jonka polkuverkosto osin on edelleen käytössä. Töiden yhteydessä kannattaa poistaa lehtipuiden taimia ja nuoria puita (paikoin varsin tiheitä kasvustoja), sekä pyrkiä muutoinkin jättevöittämään puiston rakennetta. Yksi arvokas, kunnostettava elementti on kauniisti sammaloitunut, 1700-luvun lopulta peräisin oleva kiviaita, joka reunustaa Stansvikintien länsireunaa.

Stansvikin alue on säilynyt hieman syrjäisen sijaintinsa ansiosta yllättävän hyvin, vaikka sen viereen kasvoi nopeasti 1960- ja 1970-luvulla kokonainen uusi kaupunginosa. Jatkossakin varmin tae luontoarvojen säilymisestä olisi maankäytön jatkuminen ennallaan. Mikäli inventointialueen viereen kaavoitetaan asuinalueita, asettaa tämä suuria haasteita. Monet alueen arvokkaimmista biotoopeista ovat erittäin herkkiä kulutukselle (harju, hiekkaiset merenrannat, lakijäkäläköt, lehdot), joten alueella liikkumista joudutaan tällöin nykyistä voimakkaammin ohjaamaan ja mahdollisesti rajoittamaan. Samalla tulee huolehtia siitä, että huomionarvoiset lajit säilyvät.

5. Kirjallisuus

- Alanko, P.** (toim.) 1998: *Tammen suuri puutarhakirja, osa 1.* Tammi, Helsinki. 384 s.
- Alanko, P.** (toim.) 1998: *Tammen suuri puutarhakirja, osa 2.* Tammi, Helsinki. 390 s.
- Alanko, P.** (toim.) 1999: *Tammen suuri puutarhakirja, osa 3.* Tammi, Helsinki. 415 s.
- Alanko, P. ja Kahila, P.** 1994: *Ukonhattu ja ahkeraliisa.* Perinteiset koriste- ja hyötykasvit. Tammi, Helsinki. 343 s.
- Alanko, P., Joy, P., Kahila, P. ja Tegel, S.** 1995: *Suomalainen ruusukirja.* Tammi, Helsinki. 280 s.
- Alanko, P. ja Rätty, E.** 1996: *Viljelykasvien nimistö.* Puutarhaliiton julkaisuja nro 287, Hki. 154 s.
- Frondeilius, S.** 1999: *Yliskylän-Uppbyn tila Laajasalossa.* Ympäristöhistoriallinen selvitys. Työraportti, Helsingin kaupungin rakennusvirasto, viherosasto. 24 s + liitteet.
- Heikkilä, M.** 1990: *Laajasalon Tahvonlahdenniemi – kartanopuistoa ja merenrantaa.* Helsingin kaupunginkanslia, ympäristönsuojelutoimiston monistesarja 9/1990. 11 s. + liitteet. *Helsingin ulko- ja välisaariston ekologinen kestävyys.* Osa 1 – yleisosa. Helsingin kaupungin ympäristönsuojelulautakunta, julkaisu 1 / 87.
- Hinneri, S., Hämet-Ahti, L., Kurto, A. ja Vuokko, S.** 1986: *Maarianheinä, mesimarja ja timotei.* Suomen luonnonvaraisia kasveja. Otava, Helsinki. 350 s.
- Hämet-Ahti, L.** 1992: *Kasvisto vanhoissa suomalaisissa puutarhoissa.* Puutarha 95(4B): 18-22.
- Hämet-Ahti, L., Palmén, A., Alanko, P. ja Tigerstedt, P. M. A.** 1992: *Suomen puu- ja pensaskasvio.* 2. uud. painos. Dendrologian seura, Helsinki. 373 s.
- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. ja Uotila, P.** (toim.) 1998: *Retkeilykasvio.* 4. uud. painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.
- Kurto, A. ja Helynranta, L.** 1998: *Helsingin kasvit, kukkivilta*

- kiviltä metsän syliin.* Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Yliopistopaino, Helsinki. 400 s.
- Laajasalo – Degerö. Saarikaupunginosaan maankäyttö, Laajasalon maankäytön nykytilanne ja suuntaviivat.* Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1996:15.
- Niemelä, T.** 1993: *Helsingin puisto- ja metsäpuita lahottavat sienet.* Helsingin kaupungin rakennusvirasto, puisto-osasto. Vesanpaino Oy, Helsinki. 56 s.
- Oksanen, S.** 1963: *Eräiden Helsingin seudun kartanopuistojen kasvisto.* Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, kasvitieteen laitos. 114 s.
- Rantala, K. ja Islander, P.** 1991: *Helsingin kartanoympäristöt.* Katsaus kartanoympäristöjen nykytilaan, käyttöön ja ympäristöjen kunnostustarpeisiin. Helsingin kaupunki, kiinteistövirasto, metsä- ja maatalousosasto.
- Stansvikin luonnonhoitosuunnitelma 1998–2007.* Helsingin kaupungin rakennusvirasto, viherosasto 20.5.1998.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET:

- Arkiö-Laine, L.:** *Stansvikin kartano – kesäkartano Laajasalossa.* Moniste, 8 s.
- Arvokkaita kasvillisuus- ja kasvistokohteita Helsingissä.* (Arto Kurtto ja Leena Helynranta; Helsingin kaupungin Ympäristökeskuksen ylläpitämä tietokanta).
- Hautamäki, R.** 1999: *Helsingin kartanoympäristöt.* Yhteenveto syksyn 1998 inventoinneista. Helsingin kaupunki, Rakennusvirasto.
- Helsingin kasvit* (Arto Kurtto ja Leena Helynranta; Helsingin kaupungin Ympäristökeskuksen ylläpitämä tietokanta).
- Lehtinen, M.** 5.8.2000: *Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen järjestämä geologiaretki.*
- Kirsti Granqvistin ja muiden Stansvikin kesäasukkaiden kanssa käydyt keskustelut.*

Sammandrag

Stansvik på Degerö är ett av de mest beaktansvärda avtrika naturobjekten i Helsingfors. På ett rätt litet område har olika slags biotoper så gott som i naturtillstånd bevarats, vilket börjar bli sällsynt inom den snabbt växande huvudstadens gränser. Stansvik består av en tallbevuxen ås, små kärr och sumpmarker, karga moar på berg, lummiga lundar, moskogor och varierande havsstrand. Denna mosaik av livsmiljöer (tillsammans med den kalkhaltiga berggrunden) är förklaringen till artrikedomen i området: vid inventeringen av växterna i Helsingfors på 1990-talet var en kvadratkilometer mark i Stansvik en av de artrikaste markerna med lokalt, nationellt och till och med internationellt intressanta växtarter (t.ex. strimsporre, hartsros och oxbär). Platsen är också känd för sitt rika fågelliv.

Stansvik gård med park utgör en sammanhängande helhet i landskapet som är intressant med tanke på hela landet. Längs infarten till huvudbyggnaden löper en ekallé som enligt sägen skall vara planterad av ekollon från Fontainebleauskogen på 1860-talet. Syrenen, sibiriska ärtbusken, luktschersminen och olika slags rosor representerar gamla odlade växter. Om lång kulturpåverkan vittnar också gräsen på gårdstunet, bl.a. etternässlan, backlöken, vildpersiljan och nattglimmen.

Sommaren 2000 inventerade fil.mag. Laura Hiltunen växtligheten och växtartbeståndet i området på uppdrag av byggnadskontorets grönavdelning. Arbetet gick också ut på att samla uppgifter om florans historia, fotografera bestånd och intressanta växtsamhällen och att ungefärligt uppskatta åldern och skicket på träden och buskarna runt herrgården.

Då parken underhålls och sätts i stand är det synnerligen angeläget att värna om gamla ädla träd och traditionella prydnadsväxter. Föryngringen av trädbeståndet bör planeras på flera, kanske tiotals års sikt. Det är klokt att välja gamla arter och sorter som passar i den historiska miljön och att i mån av möjlighet utnyttja lokala bestånd. Den behärskade vildvuxenheten på odlingslotterna och i utkanten av parken är det bästa sättet att bevara växtarterna som berättar om den gamla kulturmiljön. Om nya bostadsområden planläggs nära området i fråga, skall det särskilt slås vakt om naturvärdena, för vissa av biotoperna (ås, havsstrand, lavbevuxet krön, lund) är ytterst ömtåliga för slitage.

HELSINGIN KAUPUNKI
RAKENNUSVIRASTO
PL 1520
00099 Helsingin kaupunki

KUVAILEHTI

Tekijä(t) Laura Hiltunen	
Nimeke Stansvikin kartanopiuston puu- ja ruohovartinen kasvillisuus ja kasvisto	
Sarjan nimeke Helsingin kaupungin rakennusviraston viherosaston selvityksiä 2001:15	
Sarjanumero 2001:15	Julkaisu-aika toukokuu 2001
Sivuja 44	Liitteitä 10
ISBN 951-718-639-8	ISSN 1238-9579
Kieli koko teos suomi	Yhteenveto Ruotsi
Tiivistelmä Laajasalossa sijaitseva Stansvikin alue on yksi Helsingin huomionarvoisimmista luontokohteista. Suhteellisen pienellä alueella on säilynyt monenlaisia liki luonnontilaisia biotooppeja, jotka nopeasti kasvavan pääkaupungin rajojen sisällä ovat käyneet harvinaisiksi. Harjumännikkö, pienialaiset suot ja soistumat, karut kalliolakikankaat, rehevät lehdot, kangasmetsät ja vaihtelevat merenrannat vuorottelevat Stansvikissa. Tämä elinympäristöjen mosaiikki (yhdessä kalkkipitoisen kallioperän kanssa) selittää alueen lajirikkuutta: Helsingin kasvien inventoinnissa 1990-luvulla Stansvikin neliökilometriruutu oli yksi runsaslajisimmista, ja siellä kasvaa paikallisesti, kansallisesti ja jopa kansainvälisesti merkittäviä kasvilajeja (esim. juovakannusruoho, iharuusu ja kalliotuohkapensas). Paikka tunnetaan myös hienona lintukohteena. Stansvikin kartano ja sitä ympäröivä puisto muodostavat valtakunnallisesti merkittävän ja maisemallisesti eheän kokonaisuuden. Erityisen hieno on päärakennukselle johtavaa ajotietä reunustava tammikuja, joka perimätiedon mukaan kasvatettiin Fontainebleaun metsästä 1860-luvulla tuoduista terhoista. Pihasyreenit, siperianhernepensaat, pihajasmikkeet ja erilaiset ruusut edustavat vanhoja viljelykantoja. Pitkästä kulttuurivaikutuksesta kertovat myös monet pihapiirissä viihtyvät ruohot, mm. rautanokkonen, nurmilaukka, hukanputki ja yöailakki. Kesällä 2000 FM Laura Hiltunen inventoi alueen kasvillisuutta ja kasvilajistoa rakennusviraston viherosaston toimeksiannosta. Työssä koottiin myös tietoa kasviston historiasta, valokuvattiin lajistoa ja merkittäviä kasviyhdyksuntia sekä tehtiin kartanon pihapiirissä kasvavista puista ja pensaista silmämääräiset ikä- ja kuntoarviot. Puiston hoito- ja kunnostustöiden yhteydessä erityisen vaalimisen arvoisia ovat vanhat jalopuut sekä perinteiset koristekasvit. Puuston uudistaminen tulisi suunnitella vuosien, jopa vuosikymmenien tähtäimellä. Uudisistutuksiin on hyvä valita vanhoja, historialliseen miljööseen sopivia kasvilajeja ja lajikkeita, ja käyttää mahdollisuuksien mukaan paikallisia kantoja. Viljelypaistoilla ja puiston laidoilla "hallittu hoitamattomuus" takaa parhaiten vanhaa kulttuuriympäristöä indikoivien kasvilajien säilymistä. Mikäli alueen lähelle kaavoitetaan uusia asuinalueita, tulee erityisesti huolehtia luontoarvojen säilymisestä, sillä monet biotoopeista (harju, merenrantabiotoopit, lakijäkäläköt, lehdot) ovat erittäin herkkiä kulutukselle.	
Avainsanat Stansvik, Tahvonlahti, kartano, kasvillisuus, kasvillisuusinventointi	
UDK	